

Egyetemes Regénytár

Ella kisasszony ötlete

és más elbeszélések

Irta
Szomaházy István

Singer és Wolfner kiadása
Budapest

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2014
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5433-66-5 (online)
MEK-12946

TARTALOM

**Ella kisasszony ötlete.
A vajastorta románca.
Brown tábornok kiáltványa.
Gemma ismerőse.
A kérődző nyulakról.
Müllerné elégtétele.
XII. Károly hőstette.
Apolcer ur kedélyvilága.
Az ezrelék-ember.
Dobóné.
Az ötödik osztály kirándulása.
A topoly-füredi juniális.
A diadalkapu.
Elvek.
Az audiencia.
A lecke.
Válófélben.**

Ella kisasszony ötlete.

- Az édes mama jól érthet a barackfőzéshez, - szólt Ella kisasszony fitymálva, - de hogy férjet hogyan kell szerezni, azt én tudom. Fogadjunk két kiló Kuglerbe, hogy Pintér akkor kéri meg a kezemet, amikor saját magamnak úgy tetszik...

Mikolayné keserves arcot vágott.

- A te Pintéred együgyű fajankó, - mondta mélységes meggyőződéssel. - A sors az ölébe hullajtotta a százezreket, de cserébe oly ostoba félnépséget oltott bele, mint egy iskolás gyerekekbe... Ugyancsak szeretném látni azt a leányt, aki Pintérből vallomást kicsikar...

- Akarja látni azt a lányt az édes mama?

- Igen.

Ella mosolyogva meghajolt és elbizakodott mosollyal így szólott:

- C'est moi.

Mikolayné, akinek tetszett a leánya életrevalósága, komikus lemondással intett, majd kedvtelve végignézte viruló, egészséges gyermekét.

- Ha a mamlasznak egy csöpp esze volna, - mondta később sóhajtva, - nem nagyon kéretné magát arra, hogy feleségül vegyen...

Hat órával e beszélgetés után, esti hétkor, egy dadogó, sápadt ifju botlott be a Mikolayné ebédlőjébe. Előbb érthetetlen szavakat mormogott, de mikor az Ella édes mamája barátságosan helyet mutatott neki, lassanként visszanyerte az öntudatát. Pintér volt, a délutáni tanácskozás hőse, aki több sikertelen fuldoklási roham után, végre kimondta, ami szívéen feküdt:

- Nagyságos asszony... Ella... ő szeret... én szeretem... ha megengedi... ha boldoggá akar tenni...

Mikolayné, miközben a szíve hangosan dobogott, nyájasan kezét nyujtotta a mindinkább megzavarodó Pintérnek s szelid jósággal így szólott:

- Mindenesetre köszönöm a bizalmát, édes fiam... De mivel a dolog nagyon is váratlanul jött, megengedi, ugy-e, hogy huszonnégy órai időt kérjek, mielőtt végképen válaszolnék...

Pintér egy negyedóra múlva elrohant, Mikolayné pedig izgatottan rontott be a nyugodt Ellához, aki csipkéit és a szalagjait rakosgatta.

- Hogyan csináltad? - kérdezte tőle csodálkozva.

Ella nem mondta meg, hogy mikép csinálta, de mivel az olvasók között bizonyosan akad néhány leányos mama, aki a gyermeke szerencséjéről álmodik, szívesen elmondom a zseniális ötletet, melynek Ella a boldogságát köszönheti...

*

Délután három óra volt és Ella egyedül olvasgatta szobájában a Gyulai Pál válogatott költeményeit. Azért olvasgatta éppen Gyulai Pált, mert ezt a könyvet kapta születésnap ajándékkul egyik vidéki nagynénjétől. Ha őszinte akarok lenni, azt is bevallhatom, hogy Ella, miközben látszólag a szentimentális verseket olvasta, arra a halaványkék, plüssel bélelt szalonra gondolt, melyet a Pintér házában fog berendezni, mint háromhetes menyecske. Merengő Niobe-arccal gondolt a halaványkék szalonra, mert Pintér már a legközelebbi pillanatban beléphetett a világos leányszobába...

Nem volt még egészen négy óra, mikor félénk kopogtatás hallatszott a csinos fészek ajtaján. Ella kezébe vette a Gyulai Pál költeményeit, majd biborvörös arccal ugrott föl a tulipántos parasztszékből.

- Pintér, - mondta megindultan, - Pintér, hát csakugyan ön az... Egy teljes órája várom, hogy jönni fog... oly sok... oly nagyon sok mondanivalóm van...

Pintér félénken kezét csókolt, majd öntudatlanul körülnézett az Ella kicsike birodalmában.

- Üljön le, - mondta Ella kissé szomorúan, - most egyedül és zavartalanul beszélhetünk. Az édes mama az ebédutáni álmát alussza... a cselédek pedig aligha zavarják meg a mindennapi *dolce far niente*-met... Üljön csak ide, egészen a közelembé... mert nem szeretném, ha meghallanák, amit beszélni fogunk egymással...

Pintér udvariasan meghajolt, majd közelebb huzta a tulipántos széket az Ella virágos asztalához. A kis fészekben otthonos csönd volt és néhány percig szóttalanul hallgatták mind a ketten a régimódi kakukos óra tiktákolását. Ella később leányos bájjal sütötte le acélszínű szemeit.

- Sejti, hogy miért kérttem? - suttogta puhán, megindultan.

Pintér együgyű arcot vágott.

- Nem, - mondta - nem, de gondolhatja, hogy ész nélkül siettem, mikor Mari a levélkéjét átadta...

- Irtam magának, - folytatta Ella szeliden, - mert nem bírtam volna a szívemre venni, hogy a levelét egy napig is válasz nélkül hagyjam... Pintér... miért tagadjam... maga büszkévé és boldoggá tett a vallomásával... Hányszor gondoltam én is arra, hogy nyíltan elmondom, amit maga iránt érzek!... Januárban... a képviselők piknikjén... mikor éjfélután mellettem ült az asztalnál... tudja, akkor... a szupé után... egy pillanatig arra gondoltam, hogy bátran a szemébe mondom, hogy szeretem... De a szó torkomon akadt... és majdnem sirva fakadtam szomorúságomban... Mit tehet egy gyöngye leány az erős és hatalmas férfivel szemben?... Pintér... most már megvallhatom... Két hónapig keserű könnyekkel gondoltam magára estétől reggelig... Csak a jó Isten tudja, hogy mi lett volna mindennek a vége, ha édes levelét ma reggel meg nem kapom... Oly boldoggá, oly büszkévé tett a levele, aminő még sohasem voltam életemben... A jó Isten áldja meg ezért a levélért... én ígérem, hogy hűséges, szerető felesége leszek mindörökre...

Pintér, aki az Ella csinos monológja alatt nyughatatlanul izgett-mozgott a tulipántos széken, most ijedten dadogta:

- Micsoda levélről beszél?

- A maga leveléről... a maga édes leveléről... amit ma reggel hozzám intézett...

És felnyitván a bársonyos emlékkönyvét, egy sárgás, összehajtott levelet szedett elő gyöngyden a könyv lapjai közül.

- Itt van, - mondta boldogan, - itt van, ha akarja könyv nélkül elmondom magának...

Pintér kezébe fogta a levelet és míg a betűk táncoltak és ugráltak körülötte, lassanként világosan megértette, hogy egy gazember visszaélt a nevével. A levél így kezdődött: „Amit élőszóval sohasem mernék elmondani, ime most őszintén elmondom: szeretem, szeretem, szeretem...” És a negyedik lapon lenn, mélyen lenn, a levél alján, e forró szavakkal végződött: „...írjon egy sort, egy szót, ha nem akar örökre boldogtalanná tenni... Levelét türelmetlenül várja - Pintér.”

- Nem írott betűvel, nem holt szavakkal akarok válaszolni, - szólott Ella könnyezve, - hanem így, a szemébe mondom: Pintér... én szeretem és a felesége leszek...

És látván, hogy a fiatalember mitsem felel, csodálkozva kérdezte:

- Hát nincs egy szava sem a vallomásomra?

Pintér forró kézzel simította végig szédülő fejét és tehetetlen ijedtséggel rebegette:

- Ez a levél csalás... valaki visszaélt a nevemmel... egyetlen sort sem intéztem önhöz...

- Nem maga írta a levelet? - kiáltott föl Ella fuldokolva.

Rémülten a szívéhez kapott, a kezei remegni kezdtek és egyszerre halálos ijedtséggel szorította a kendőjét a szeméhez:

- Jó Isten... és én... Kiég a szemem szégyenletemben, ha arra gondolok, hogy mit mondtam önnek... Meg kell halnom... nem élhetem túl ezt a gyalázatot... Azt mondtam... jó Isten... segítség!...

És mielőtt Pintér megakadályozhatta volna, egyszerre végigdőlt a divánon... a szemei lecsukódtak... és a kebléből nehéz sóhajtás szakadt föl. A szerencsétlen Pintér magánkiül rohant a vizes palackhoz és dobogó szívvél nedvesítette meg az Ella lüktető halántékát. És most már gyöngéden, szinte sirva szólott:

- Hát térjen magához... hát értsen meg... hát hallgassa meg, amit mondani akarok... Ha a levelet nem is én írtam... a vallomás annyi, mintha én írtam volna... Tudja, hogy szeretem... hogy már a farsangon, már akkor is szerettem, mikor a képviselők piknikjén velem táncolta a szupé-csárdást. Ha a feleségemmé lesz... maga is boldoggá és büszkévé tesz... Ella... édes Ellám... drága, egyetlen kis Ellám...

A leány felnyitotta a szemét és a Pintér szemébe mélyedve, halkán, siró hangon kérdezte:

- Ugy-e csak álmodtam, hogy a levelet nem maga írta?

És Pintér szenvedélyesen így felelt:

- Csak álmodta.

- Akkor menjen be... menjen... és beszéljen mielőbb az édes mamával...

Pintér, mint az olvasó már tudja, csakugyan berohant az édes mamához és azon melegében megkérte az Ella kisasszony kezét. Talán nem tartozik szorosan az elbeszélés keretébe, de mégis elmondom, hogy Ella aznap este titokban kisurrant a cselédszobába és a születésnap aranyai egyik legfényesebb példányát a Mari szobalány kezébe csusztatta.

- Ezt az aranyat a huszárnának fogja adni, - mondta hálásan, - amiért ebéd után a levelet lemásolta. És ha édes apa kulcsait a kezem közé kaparíthatom, tiz finom szivar is kijár a huszárnak a fáradságáért...

A vajastorta románca.

A premiérek sorozatában a Vajastorta volt az első. A Vajastorta nem lírai opera, nem romantikus szomorujáték, sőt nem is kétértelmű vaudeville, a Vajastorta komoly és ambiciózus csemege, melyhez nem az öreg Arisztófánész, hanem a tudós Zilahi Ágnes asszony írta meg a receptet. Mindazonáltal joggal lehet állítani, hogy a vajastorta eszméje egy komoly kis lélekben született meg s a vajastorta oly műgonddal és becsvággyal épült föl, mint a Plautus vagy a Sardou mester remekei.

Önök nem ismerik a szombatesti premiérek, pedig ah, mennyivel érdekesebbek e szombatok, mint a Nemzeti színház és a Népszínház péntekjei! A szombatesti premiérek eseményei különös környezetekben játszódnak le; az első felvonás a réz mozsárban, a habverő tálban, a cukorörklő gépecskében, a pléhes konyhaasztal tetején, a második a takaréktűzhely sütőjében, a harmadik egy hófehér abroszon. Az abrosz mellett a Vajastorta szerzője lesi a tárgyilagos bírálatot. A Vajastorta szerzője vörös pongyolaruhát hord és végtelenül kiskorú volna ama keskeny karikagyűrű nélkül, mely a balkeze gyűrűsujját ékesíti.

A vörös pongyolaruha birtokosa a Vajastorta és más egyéb művek koszos szerzője, még rövid idő előtt egy leányszoba magányában álmodott a vérvörös pongyolákról. Megszületett, megreggelizett és férjhez ment. Egy öreg pap, méltányolván selyemcipőjét és mirtuskoszorúját, magasröptű beszédében fejtette ki előtte a házaselet etikáját. Ő úgy tett, mintha minden szót megértene, pedig az egész beszédből nem igen értett többet, mint annak idején a *La belle et la betéből*. A pincérek mindazonáltal *madamenak* szólították e naptól kezdve és egy agg matróna, aki a szakácsnői méltóságot viselte, minden vasárnap kezét csókolt neki, mikor a délutáni kimenője hatályba lépett. A Vajastorta leendő szerzője oly nyugodt ábrázattal fogadta a matróna tisztelgését, mintha pólyáskora óta megszokta volna, hogy a kezét csókolgassák. És őszbeborult sansculotteok és sansjuponok, mint a házmester, a viceházmester, a házmesterné, a viceházmesterné, a folyosó szakácsnéi, mindenesei és dadái alázatos tiszteletben részeltették asszonyi méltóságát és a bolond kis toque-kalap, mely barna hajfürtjein kacérkodott, megható népszerűségnek örvendett ama népes birodalomban, mely a pince és padlás közt elterül.

A kis toque-kalap azonban ritkán került napvilágra, mert ah, tisztelt olvasók, milyen nehezen lehet elszabadulni egy ambiciózus léleknek a komoly háztartási gondok közül. A legöregebb kredencek és a legtapasztaltabb diófaszekrények is méltánylással nézhették volna a vörös pongyolát, mely hajnaltól napestig sürgött-forgott a lakás különböző részeiben. Ha a tudós akadémia díjat tüzött volna ki a legfényesebb parketre, a vörös pongyola diadallal vitte volna haza a pálmát és az oklevelet. A lírai költők legtehetségesebb patakjai szégyenkezve bujhattak volna el a fényes parket láttára, mert királyasszonyok is megfésülködhetnek volna a parket csillogó tükrében. Elárvult porszemek könnyörtelenül napvilágra kerültek és a nap bámulva haladt el délutánonként a konyha nyitott ablaka előtt, melyen belül sugárzó palacsinta-sütők és habverők néztek farkasszemet vele. És a nap melankólikusan tünt le az ujbpesti rónaságon, mert a palacsinta-sütők ékebben tündököltek, mint az ő aranyos ábrázata.

Ezek voltak a legnevezetesebb fázisok a vörös pongyolaruha életében. Megvénült porszemek bujdosásnak adták a fejüket és diszes udvari kápolnák, öreg, reáljogu gyógyszerterek irigykedve gondoltak naphosszat a diszes harmademeleti lakásra. A vörös pongyolaruha ambiciózus lélekkel jelentette ki:

- Ennek kell lenni a legisztább lakásnak Ujbpest és Kőbánya határai között.

A boldogság azonban, mint egy ókori bölcs megírta, sohasem lehet makulátlan az emberi lelkekben. A vörös pongyolaruha, mikor délutánonként pihenőre dőlt a hintaszékben, titkos

szomorúsággal gondolt életének egy homályos pontjára. A vörös pongyolaruha körülbelül annyit értett a főzés tudományához, mint a római haruspexek a telefonkezelés részleteihez. Ő, miként egy éhes kanárimadár, egyszerűen megette, amit az agg matróna az asztalra adott és sajgó szívvel nézte, amint a ház címzetes ura elkeseredett küzdelmeket folytat az idült rostélyosokkal, az eltéphetetlen képeskönyvekkel, melyek a *borjufilet* hamis etikettje alatt csempészték be magukat a családi tűzhely körébe. És hátradőlve az öblös hintaszékbe, a kis pongyolaruha búsan mondogatta délutánonként:

- Mit ér a zongora tudományom, mit a francia nyelvismereteim, mit a vegytan, háztartástan és az ábrázoló geometria, ha nem készíthetek vajastortát az éhező uramnak?

Nem lehet mondani, hogy a vörös pongyolaruha nem álmodott volna különböző eseményekről: az olajfestékről, amivel majd a konyha falait bevonatja, a fürdőszoba új gyékényszőnyegéről, egy csikos erkélyponyváról, sőt - de ez magunk közt maradjon - Gyuriról is, a hangostorku Gyuriról, aki naphosszat különböző operákat fog előadni egy világoskék gyermekágyban, - ám tagadhatatlan, hogy a reménybeli Vajastorta volt legmerészebb álmainak egyike. Ah, egy Vajastorta, amit ő saját kezével elkészít! Nagyszerűen kiszinezte a Vajastorta legapróbb nuance-ait: a puha, omlós tésztát, a finom, csipkeizes árnyalatokat, a nagy cukoringlot-kat, melyek majd a torta tetején trónolnak. És ő, a ház címzetes ura, komoly fenségben fogja elszeletelni a Vajastortát és szájába véve a legelső falatot, a meghatottság könyeit hullatja összegyűrt szalvétájára. A vörös pongyolaruha elgondolván mindezeket, így sóhajtott föl a hintaszék mélyében:

- Ha a jó Isten megengedné egyszer érnem a Vajastorta sikerét!

Mit cifrázom, mit kerülgessem soká? A jó Isten meghallotta a sóhajtást. Mert a jó Isten nem csupán a naprendszerrel, a csillagok járásával foglalkozik, a jó Isten néha a Vajastorták sorsát is megforgatja szédületes elméjében. Ő így szól láthatatlan csillag-trónusában: Legyen! - és a Vajastorta ép úgy megszületik, mint annak idején a fák, a bokrok, az állatok, a hegyek és a tengerek.

Innentől kezdve drámai gyorsasággal pereg le a Vajastorta románca. A pongyolaruha, valamelyik szép napon, egy színekbe burkolt, vastag könyvet pillantott meg az ebédlő asztalán. A borítéklapon egy feltűrt ujjú menyecske forgolódott a tepsik és a lábasok körül, a háttérben egy szende hajadon verte a gyönyörű tojáshabot. Egy szakácskönyv volt, amit rejtelmes hatalmak loptak be a pongyolaruha birodalmába. Hogy került oda, honnan jött, kutassák a titokzatosságok kedvelői. Talán Nemo kapitány hozta, a Nautilus parancsnoka, aki valaha - hiszen emlékeznek önök - egy egész skatulya kinin port csempészett a rejtelmes sziget sziklavarába... Elég az, hogy a könyv megvolt és az áldott könyvben ott feketéllett a Vajastorta recipéje...

Egek, micsoda nap volt ez! A pongyolaruha rejtelmes ábrázattal sürgött-forgott. Délben, gyanus fejfájásokra hivatkozva, alig evett egyetlen falatot. És délután, ah délután! A konyha egy tudományos laboratóriummá alakult át és az agg matróna, a futkározó konyhaleány ünnepi csöndben törte a cukrot, keverte a tojáshabot a vörös pongyolaruha keze alá. A tortakészítés különböző szálai az ő kicsiny személyében futottak össze és a mandulák bizonyos gyönyörűséggel állották ki ennek folytán az összezuzódás kinjait. A nap, bekukkantván az ablakon, mosolyra huzta meggömbült száját és így szólott meghatottan:

- A világtörténelem legkülönb Vajastortája születik meg ebben a pillanatban...

A macska nem miáskolt, a kanári nem trillázott, mert mindannyi érezte a pillanat fontosságát. Csak egy hidegkeblű üveges tót kiáltozott odalenn az udvaron, mert az üveges tótok, fájdalom, nem tisztelik kellőképp a Vajastorták fogantatásának hangulatát...

Igy született meg a nevezetes Vajastorta, a szombatesti premiérek legelseje, melyet - immár egészen bizonyos - a többi nyomon fog követni. A repertoire fényesnek ígérkezik, mert a Szakácskönyv tekintélyesen vastag. Önök nem ettek a Vajastortából, önök nem is méltányolhatják kellőleg a vörös pongyolaruha önérzetét. A vörös pongyolaruha olyan poseban jár, mint Napoleon a marengói csata után.

Brown tábornok kiáltványa.

Clerc Cézár, a *Clerc Walhallája* című népszerű napilap tulajdonosa, egy este szomorú hírt hallott; azt hallotta, hogy a *Vörös Vészcsillag* - John Bennet kétpennys újságocskája - másnap szözszerinti szövegében közli azt a rövid kiáltványt, amelyet a nagy Brown tábornok a déli államok lázadó népeihez intézett. Clerc Cézár izgatottan járt föl-alá, mert egyszerűen borzasztó volt arra gondolnia, hogy a kétpennys szennylapocskaja a tekintélyes *Walhallá*-t lefőzze... Mit lehet tenni, hogy ezt a világgraszoló botrányt elkerüljék? Cézár egy darabig oroszlánként járt föl-alá ketrecében, de utóbb hirtelen megnyomta a villamos csöngetyű gombját.

- Küldje be White asszonyt, - szólt a szerkesztőségi szolgálóhoz.

White asszony a *Clerc Walhallá*-jának riportere volt; a legélelmesebb női teremtés, aki valaha az Unió területén koptatta parányi cipőit. White ur, aki örökké nagy találmányokon törte a fejét, átlag tíz dollárnyi keresettel szerepelt a háztartás budgetjében, de a felesége, White asszony, kerek háromszáz dollárt hozott haza havonként a szerkesztőségéből...

A riporter, egy csinos, huszonötéztendős asszonyka, csakhamar megjelent a Clerc Cézár szobájában. A füle mögött még nedves volt az író toll, mert épp ebben a pillanatban fejezte be a 123-ik streetbeli gyilkosság leírását.

- Parancsol, szerkesztő ur? - kérdezte tisztelettel.

- White asszony, - szólt Clerc Cézár komoran, - a *Vörös Vészcsillag* holnap teljes szövegében közli a Brown tábornok legutóbbi kiáltványát. Ha mi nem adhatjuk ki egyidejűleg a proklamációt, holnap olyan macskazenét kapunk, hogy akár be is szüntethetjük a *Walhallát*.

- Tehát? - kérdezte White asszony röviden.

- Tehát el kell lopni a *Vészcsillag* kézírását, még pedig tizenkét óráig kell ellopni, mert különben lekésünk a nyomdából.

A riporter udvariasan meghajolt.

- El fogom lopni, szerkesztő ur.

White asszony visszament a szobájába, megmosta a kezét a Cranford-féle fűszerszappannal, levetette a shirtingből készült kezelő védőket, aztán csöngetett a szolgának.

- Willy, egy kocsit, - szólt s közben, ügyesen visszaigazgatta megint a frizurájából kiszabadult fűrtöket.

*

Tizenegy óra volt és Brighton Benjámín, a *Vészcsillag* éjjeli szerkesztője, álmosan virrasztott nyomdájában a kiszedett ólomkolumnák khaosza fölött. Éppen a tizedik kávéhozta föl neki a nyomdászfiu a kávéházból, mikor a mettőr titokzatosan intett neki.

- Mi az? - kérdezte az álmos Benjámín.

- Egy hölgy, szerkesztő ur, egy hölgy, aki önt keresi...

- Egy hölgy, aki engem keres? Szép-e vagy rút, oh becsületes munkás férfiu?

- Bájós, szerkesztő ur, bájos...

- Ugy bocsássa be őt az ólom e fenséges csarnokába!

A mettőr csakhamar visszatért, nyomában a rózsás arcú White asszonnyal, aki kedvesen összehuzta idebenn rövidlátó, ibolyás szemeit. Benjámín hangos kiáltásra fakadt.

- Hogyan?... White asszony a *Vészcsillag* nyomdájában?

- Ugy van, édes barátom, én vagyok, - szólt a szép asszony bánatos mosollyal. - De látogatásom nem a *Vörös Vészcsillag*-nak szól...

- Hanem?

- Kizárólag önnek, Benjámín... Hosszu történet ez, de ha akarja, röviden elmondom...

Szórakozottan ledőlt az egyik kolumnára, aztán így folytatta:

- White ur öt év előtt vett nőül, de öt év alatt nem volt egy boldog percem, elhiheti... Ismeri ön White urat? Ő éjszakákon át a villámos messzelátón, a gombnélküli mellényen, az önműködő omnibuszon töri a fejét; és tiz dollár nem sok, de annyit sem keres meg havonkint... A keserves pénzecskeimet White ur grogra és ginre költi és néhanapján úgy megszid, mint egy részeg gyári munkás a szeretőjét... Élet ez, így tölteni el az ifjúságomat? Azt hiszem nem vagyok éppen a legrútabb... mi a véleménye, Benjámín?

- A Tüzföldtől Nevadáig ön a legbájosabb asszony!

- Köszönöm, - folytatta White asszony szomorúan. - Magam is azt hiszem, hogy nem vagyok a legrútabb és jogom van ahhoz, hogy szeressenek, hogy boldog legyek, hogy a fiatalságomat élvezzem. Benjámín, nem érti félre, ha egy vallomást teszek?

- Figyelni fogok arra, amit mond.

- Siheder lánykorom óta egy ideál él a szivemben: az ön képe, Benjámín. Minek tagadjam, hogy szeretem, hogy sirva mondtam ki az *igen*-t, mikor a polgári tisztviselő a szándékom felől megkérdezett. Nem lehettem az öné... ne beszéljünk róla. De ki tilthatja meg, hogy ezután se lehessünk boldogok? Benjámín, feleljen őszintén: tudná-e szeretni kissé az ön bolondos kis Ellyjét?

Brighton az ég felé emelte a karját.

- Tudnám-e, mily kérdés! Szeretem, Elly, már akkor szerettem, mikor azzal a grog-szivaccsal a polgári tisztviselő elé lépett.

- Le fogunk menni Michiganba, - folytatta White asszony ábrándosan, - Michiganban még van néhány város, melynek nincs tisztességes napilapja. Ön Benjámín, a vezércikket fogja írni, én a riportot, a helyi híreket és a törvénytörési csarnokot... Miért ne élhetne meg egy jóra való ujság a michigani polgárok között? A szerkesztőség alig kerül pénzbe; két hét alatt betanítok egy szerezcent arra, hogy a politikai entrefilet-eket megírja, a többi elvégezzük ketten, vagy ha úgy tetszik, kettecskén... Akarja, Benjámín, akarja?...

- Igen! - szólt Brighton és a White asszony puha kis tenyerébe tette a maga kemény, csontos kezét.

- Ez esetben holnap este tiz órakor a gyapju-kikötőben fogom várni önt... A jegyeket napközben megválthatja... és éjjel... ah, Benjámín... éjjel kettecskén fogunk tovarobogni a michigani hegyek felé...

Benjámín kezét csókolt a szép asszonynak, aztán férfias bariton hangon rebegte:

- Ott leszek, Elly. Pont tizkor a gyapjukikötőben...

White asszony összekapcsolta magán a köpönyegét, szeliden hátrált az ajtóig és ott mosolyogva csókot intett Benjámínak.

- Benjámín, - susogta, - édes Benjámín... a viszontlátásra!...

*

White asszony azonban nem mehetett ki a nyomdából, mert Benjámint most hirtelen eléje állt.

- Édes Elly, - mondta lágyan, - szabad kérem a kezét!

- A kezemet? Hiszen az imént már megígértem önnek...

- Nem az ön szép személyéről van szó, hanem kizárólag csak a kezéről, édes Elly... Ha oly kegyes akar lenni, mutassa meg nekem a jobb tenyerét...

White asszony sápadtan dőlt a falnak, de Benjámint most kedves erőszakkal vette ki a puha kezecskét az asztrakán-muffból s enyelegve a lámpa felé fordította... És a rózsás kis tenyérre íme, tisztán, olvashatóan le volt nyomva a Brown tábornok nevezetes proklamációja...

Benjámint nagyot kacagott, aztán így szólt remegő kollégájához:

- Ostoba kis volontair lennék, ha már az első szavából ki nem találtam volna, hogy szerelmi vallomása alatt más rejtőzik... Brighton Benjámint nem mai csirke, aki a legelső édes mosoly-nak felül... Brighton Benjáminnak szeme is van... és ez a szem jól látta, mint kereste ki beszéd közben a kiáltvány ólomlevonatát, s mint nyomta rá erősen a kezét, hogy a szöveget később könnyű szerrel leolvashassa onnan. Ha férfiről lenne szó, egyszerűen levágnám a bűnös kezét - azt hiszem, jogom van ahhoz, hogy a saját kéziratunkat elkobozzam - de mivel az Unio legszebb asszonya áll előttem, lemondok az engem megillető jogról... De ha szépen kérem, ugy-e követni fog a másik szobába?

Kézen fogva vitte be White asszonyt a szomszédos benyilóba, ott udvariasan a mosdóasztalra mutatott - és így szólt:

- Itt a víz és a Cranford-féle fűszerszappan... Mossa meg jól a jobb kezét, bájos Elly, mert másképp nem mozdul ki ebből az épületből!...

White asszony sápadtan mosta le a tenyeréről a Brown tábornok kiáltványát, aztán sietve eltávozott a nyomdából. Benjámint, aki a lámpával udvariasan a lépcsőig kísérte, így kiáltott utána:

- Tehát holnap este tíz órákor... a gyapjukikötőben!

Gemma ismerőse.

Mikor Gemma Lionhart, a világhírű énekesnő az ebenseei kikötő-hidról a hajóra lépett, megdöbbenve nézte egy pillanatig azt az osztrák főhadnagyot, aki keresztbevetett lábbal cigarettázott az egyik alacsony hajószéken. A tiszt, aki közönyösen szemlélte az érkező utasokat, szintén észrevette a szép asszonyt s kipirult arccal emelte halántékához fehérkeztyűs kezét. Zavaruk azonban csakhamar eloszlott, mert Lionhart asszony mosolygó arccal közeledett a feszesen álló főhadnagyhoz.

- Jól látok, csakugyan maga volna az? - kérdezte tőle magyarul.

- Én vagyok, testestül, lelkestül.

Lionhart asszony egy feketeszakállas, pápaszemes urat huzott az előtérbe az oldala mellől.

- A férjem, Lionhart Emil, - szólott németül, - itt pedig egy kedves, régi ismerősöm, Tatár Gyurka...

A pápaszemes ur esetenül a kezét nyujtotta, majd szerényen visszavonult a háttérbe. A szép asszony azonban ragyogó szemmel nézegette felbukkant ismerősét.

- Mióta lett magából aktív katona?

- Több mint három éve, még kilencvenkettő tavaszán... Tudja, *akkor* minden polgári gyönyörűséggel torkig voltam, de annyim megmaradt, hogy a kupectól egy paripát vehessek... Egy évi próbaszolgálat után szerencsésen besoroztak a tetteleges állományba.

Lionhartné kissé oldalvást fordította a fejét.

- Bizony Isten, jól fest és ha *akkor* így látom, még talán másképp fordul az életünk.

Tatár nevetve bókkolt.

- Köszönöm, még mindig a régi jó szemmel tekint rám...

És végig nézván a szép asszony karcsu termetén, cukorhabból készült, gyönyörű battiszt ruháján, jókedvűen tette hozzá:

- De maga is jól fest... s ha nem szeretném régtől fogva olyan nagyon, akár e percben újra kezdeném az egészet...

- Hallja, nem fél nekem ilyeneket mondani az uram előtt?

- Remélem, hogy a kedves férje nem beszéli a mi barbár nyelvünket...

Leültek a hajópadra, melynek átellenében fehér templomtornyok, villák, apró játékkikötőcskék bontakoztak ki a gmundeni tó hegyei közül. Gemma asszony felnyitotta piros napernyőjét s a két ismerős édes elszigeteltségben huzódott meg a napernyő árnyékában.

- Ha valaki *akkor* azt jósolta volna, hogy ennyire viszi valaha, becsületesemre, azt mondtam volna, hogy számár...

- Hát hisz már valamit a tehetségemben?...

- Az ujságoknak nem sokat hinnék, de tegnap a saját fülemmel hallgattam az ischli gyógyteremben...

- És tetszettem magának egy kicsit?

Tatár a szívére tette a kezét.

- A művészeteket nem az én számomra találták föl, de magát, becsületszavamra mondom, két nap, két éjjel elhallgattam volna...

Gemma asszony nedves szemmel hallgatta a főhadnagy bókjait.

- Láska, most igazán nagy örömet szerzett. Három éve várom, hogy maga ezeket elmondja nekem, mert a jó Isten tudja, honnan sejtettem meg, hogy valaha még el fogja mondani... Most végre teljes a diadalom...

A főhadnagy szerényen tiltakozott.

- Az én dicséretem... no iszen, sokat is ér magának ez az együgyű kritika... Akár egy fatuskót ültetnének helyettem a koncert-terembe... az én zenei intelligenciám sem áll valami magasabb színvonalon...

Gemma asszony csöndesen ingatta a fejét.

- Nincs igaza, csak ettől a pillanattól kezdve élvezhetem igazán a sikereimet. Csak én tudom, meg a jó Isten, mennyit könnyeztem, mikor maga a reményeimből, az ambícióimból gúnyt üzött. Gonosz másfél esztendő volt, Gyurka, még most is sirni tudnék, ha rágondolok...

- Sohasem akart megérteni...

- Három éve, *akkor*, Bécsbe költöztem egy énektanárnőhöz... Lionhart, aki karmester volt az operában, egy nap fölfedezte a hangomat... Lionhart nem a mi lelkesedő fajunkból való, de ez a száraz német rögtön mámorosan azt mondogatta, hogy az egész világot meg kell hódítanom az énekemmel... Feleségül vett, tanított és később Németországba meg Itáliába vitt... Talán tudja, hogy akkor mi történt, az olasz lapok vezércikkeket irtak rólam, Berlinben pedig az első hallásra negyvenezer márkát kínáltak egy hathónapos szerződésért... Azóta voltam Amerikában, ahonnan kétszázezer dollárt hoztam haza. Windsorban pedig maga az angol királyné tüzte a keblemre a gyémántos keresztet... A megboldogult cár, mikor az apósánál Kopenhágában, a Schumann Keresztsháboruját elénekelt, könnyes szemmel hívott meg férjemmel a livádiai palotába... De Windsorban is, meg Kopenhágában is a füzespataki kastély jutott az eszembe, ahol maga a vadászkutyáit tanította... És nevéssen ki, azt gondoltam magamban: Jobb szeretném, ha egyszer Tatár a maga parlagi őszinteségével megdicsérne.

Tatár nagyot kacagott.

- Lovagiasan kijelentem, hogy akkor ostobául viselkedtem...

Gemma asszony ábrándosan nézett a főhadnagy szemébe.

- Sok fájdalmat szerzett, - mondta lassan, - mert nagyon szerettem magát.

- Ugyan, mi nem jut még az eszébe?

- Bizony Isten szerettem... hiszen most megmondhatnám, ha nem úgy lett volna...

- Pedig *akkor* nem igen erőlködött, hogy ezt elhitesse velem...

- Akkor!... Hiszen akkor nem volt egy nyugodalmas pillanatom...

- És most Lionhart ur örökölte ezt a perzselő szenvedélyt?

A szép asszony félrehuzta az ajkát.

- Ojjé... csak nem tart olyan izetlennek, hogy Lionhartot szeressem? Lionhart nem is férj, ő egy képzett és önzetlen impresszárió, aki a szerződéseimet megköti és a hangversenyeimen zongoráz. Lionhart a legnagyobb ijedtséggel tiltakoznék az ellen, hogy szerelmes legyek bele, mert a szerelem megárt a hangnak...

- Eszerint? - kérdezte Tatár kíváncsian.

- Eszerint még mindig magát szeretem, ha éppen tudni akarja.
- Könnyű azt mondani, nagyságos asszony. Ha szeret, hagyja itt szépen a németjét és jöjjön vissza a füzespataki kastélyba.
- És megint magát nézzem, amint a vadászkutyáit tanítja?...
- Lemondok mindörökre a vadászatról...

Gemma asszony a tó kék vizébe mélyesztette ábrándos pillantását.

- Maga csak bolondságból beszél, de én még most is gyakran visszagondolok a füzespataki kastélyra... Mikor az orient-expressz végigszalad velem Európán, sokszor behunyt szemmel látom a Tiszát, a nádast, a lakásunk széles verandáját s tisztán hallom a békák kuruttyolását, ami annyiszor elaltatott a nyári éjszakákon... És elszorul a szívem arra a gondolatra, hogy ezentúl hotelekben, szalonkocsikban foly le az életem, ahelyett, hogy a tücsköket, békákat hallgathatnám a szőke Tisza partján. Ilyenkor nagyon haragszom magára... mert a maga kedvéért talán még falusi gazdasszony is tudtam volna lenni, ha jól bánik velem...

- Ha visszajön, a tenyeremen hordom egész a holtom napjáig...
- Dehogyan is hordana; két hét múlva visszatérne a vadászkutyáihoz. Két hétig szenvedélyesen szeretne, azontúl megint csak megunna, mint a régi, boldogtalan napokban... Nem marad más hátra, mint hogy tovább is gyűjtsen a milliókat és az uralkodó fejedelmek gyémántos arcképeit.

Tatár gondolkodott egy darabig, majd így felelt:

- Lehet, hogy igaza van...

A hajó kikötött a gmundeni parton, mely éles színekben csillámlott a lenyugvó nap különös világításában. Mikor a hajóhídon végigmentek, Gemma barátságosan kezét rázott a főhadnaggyával.

- Isten áldja meg, Gyurka...

Tatár kezét csókolt a szép asszonynak.

- Talán látom még...
- Talán, - felelte Gemma.

Mikor az eszplanádon elváltak, Lionhart kérdőleg nézett a feleségére.

- Ugyancsak sok beszélni valótok akadt...

Gemma kissé meghatva válaszolt.

- Hagyja; Tatár régi, nagyon kedves ismerősöm... Azonkívül másfél évig az uram volt; de a házasságunkban nem igen értettük meg egymást... Igen jó fiú a szegény Tatár és én igazán szerettem őt...

Lionhart lovagiasan meghajolt.

- Nono, - mondta derülten, - úgy látom, hogy még mostan is szereti egy kicsikét...

A kérődző nyulakról.

Tisztelt olvasóim közül talán nem mindegyik ismeri a Sebel tanár nevezetes fölfedezését, mely szerint a normális egészségű tengeri nyul negyvenhat napon át türi jó kondícióban az éhséget, sőt az utolsó napon, még körülbelül félkilóval kövérebb, mint amikor koplalását megkezdte. Mivel nemcsak ez a fölfedezés tanulságos, hanem a részletek is, melyek hozzája fűződnek, szíves engedelmmel ezennel elmondom önöknek a Sebel-féle tantétel történetét.

Sebel tanár kétségen kívül egyik legelső fiziologusa az évszázadnak s kézikönyve épp annyira ismeretes az upsalai egyetemen, mint a marseillei vagy a jénai klinikán. Az öreg Sebel, aki talán pápaszemmel született a világra, husz éves korában is csak annyit tudott az asszonyokról, hogy a szervezetük lényeges eltéréseket mutat a férfiak szervezetével szemben, de ezt az igazságot ugyanabból a forrásból tudta, amelyikből a véredények és sejtszövetek sajátosságait: az orvosi munkákból és a tanárai előadásából. A szegény, szőke, éhező Sebel diák épp oly kevésbé ismerte a bort, a dalt, vagy a szerelmet, mint a gérokkos, ünnepies Sebel tanár, aki könnyörtelenül megbuktatta azokat a szerencsétleneket, akik a tengeri nyulnak egyéni jelleme felől nem voltak kellően informálva. És megöregedve, szinte megaszalva a laboratórium fojtó levegőjében, az öreg tanár sohasem érezte, hogy az életéből hiányzott valami: egy szalag, egy hajfűrt, vagy egy világos nyári éjszaka emléke. A boldog Sebel talán egyszer sem csalódott pályájának félszázados folyamán, mert a tengeri nyulak ellentállás nélkül fölálodozták magukat, valahányszor a tudomány érdekei úgy kívánták.

Sebel tanár tehát, akinek élete zavartalan harmoniában telt el, mindazt a boldogságot elérte volna, amire a halandó emberek számíthatnak, ha a jó Isten, az ő fölfoghatatlan bölcsességében, a boroszlói születésű Munk Róbertet nem helyezi az anatomia tanszékére. A fiziologia és az anatomia nem ellenséges tudományok, de az ő földi képviselőik Munk és Sebel tanárok huszonkét év óta nem emelték meg a kalapjukat egymás előtt. Sebel Frigyes, a vérkeringésről irt munkájában oly különös theoriát állított föl a szivbillentyűk működéséről, hogy Munk Róbert vérengző röpiratot adott ki ellene, ezzel a furcsa címmel: *A szivbillentyűk és a charlatánok*. A két kitűnő tudós között, az egyetemi hallgatók mennyei gyönyörűségére, keserű polémia fejlődött ki, amelynek végén oly sűrűen röpködtek a becsületsértő kifejezések, mintha a komoly tanárok helyett két fiatal jogász ült volna az előkelő katedrákon.

Munknak is, Sebelnek is, ettől fogva csak egyetlen leküzdhetetlen szenvedély lakozott a szíve mélyén, a kérdéses billentyűk között: minél jobban megalázni, nevetségessé tenni a csökönyös ellenfelet. És az egyetem kárörvendő polgárai, akik eleintén felségesen mulattak a két professzor veszekedésén, utóbb sirva nézték az áldatlan küzdelmet; mert a vén Sebel könnyörtelenül elbuktatta azokat, akik Munknál kitüntetéssel vizsgáztak, míg Munk elől viszont a sárga porig lealázva távoztak a Sebel tanár kedvencei.

Igy folyt harminc éven át a háború, az egyetemi tanács és az akadémia boszuságára, de nevetségére mindazoknak, akiket a dolog nem érdekelt közelebbről. Az iskolásgyerekek, ha néha az egyetem épülete előtt a szembejövő ellenségekkel találkoztak, vihogva meglökték egymást:

- Nézzétek a két mérges kandurt; micsoda képeket fognak vágni, ha a járdán elmennek egymás mellett!...

A kalauzok, idegeneket vezetve, olykor ravaszul mutogattak egy vaskosaras házra, az egyetemi klinikák szomszédságában:

- Itt lakik Montecchi és Capuletti, akiket ezidőszereint Munknak és Sebelnek hívnak... Montecchi az anatómiát adja elő, Capuletti pedig az élettant...

Véletlen volt-e, vagy szándékosság, hogy a két dühös ellenfél ugyanegy házban lakott huszonöt esztendő óta?... Az ember elvégre nem láthat a vesékbe, de annyi bizonyos, hogy a hatvan éves Sebel harsona leckéket vett egy operai muzsikustól, s hogy a gyakorlatokat rendszerint az éjfélutáni órákban végezte...

*

A múlt év szeptemberében történt, hogy Sebel tanár, egy szenzációs eset alkalmából felolvasást tartott az akadémián a gyomor ellentálló képességéről s többek közt azt a nézetét fejezte ki, hogy az egészséges ember kényelmesen megélhet öt napig minden táplálék nélkül. Minthogy a tudósok közt többen voltak, akik e véleményt nem osztották, Sebel tanár elhatározta, hogy komoly kísérletekkel igazolja érdekes elméletét. Két ártatlan tengeri nyulnak jutott a szerencse, hogy a Sebel-féle teóriát megerősítse.

Az éhhalálra ítélt tengeri nyulak kalitkáját a keskeny vakudvarba akasztották ki, a vakudvarra szolgáló ablakokat pedig gondosan elzárták. Staub, a klinikai szolga szomorúan bucsuzott a szegény, halálasztott állatoktól:

- Isten veletek, nyuszikák, - mondta jószívuén, - álmódjatok bankettekről és népi ünnepekről...

Sebel tanár mindennap megnézte a nyulakat, de a tudomány szelid kis vértanúi még a harmadik nap estéjén is vigan szaladgáltak a kalitkában. A professzor diadalmasan bólogatott:

- Hehe, - szólott jókedvuén, - nem igen látszik meg rajtuk a hetvenkét órás koplalás...

A negyedik, ötödik nap is eltelt, (huszonöt szigorló orvos bukott meg, mióta a nyulakat bezárták) de a kis állatokon még mindig nem mutatkoztak az éhinfuzus jelenségei... A nyuszikák vidáman kergetőztek a kalitkában, piros szemükkel alattomosan hunyorgattak, de egyáltalában nem mutattak hajlamot arra, hogy örökre behunyják a szemüket... Sebel tanár elismerőleg nézte végig a nyulacskák hófehér szőréit.

- Micsoda szervezet, - mondta, - a mammoth szívóssága szorult e parányi állatkákba...

Tíz nap, tizenkét nap perdült le az örökkévalóság kerekén, szomorú őszi esők paskolták a nyulacskák kalitkáját, de még mindig nem húzták meg a lélekharangot a szegény kis haldokló teremtések fölött... Sebel tanár fürkészve nézte meg esténként az éhező állatokat.

- Bágyadnak, - mondta, - bágyadnak, de még mindig csodálatosan bírják...

A nyulaktól nem lehetett megkérdezni, hogy csakugyan bágyadnak-e, de bizonyos, hogy csöpp kedvük sem volt a hívságos földi élet elhagyásához... A fiziológia híres professzora már türelmetlenül konstataulta rajtuk az erők rohamos hanyatlását (elvégre a nyulaktól sem lehet kívánni, hogy örökké éljenek), de Péter, a klinikai szolga, álmélkodva zárta be éjszakánként a vakudvarra szolgáló ablakokat.

- Akármilyen legyen, - mondta, - ha a nyulak nem hisznek szemlátomás...

Az öreg Sebel még ragaszkodott néhány napig ahhoz, hogy a nyulak utolsó perceiket élik, de a perfid állatok, fittyet hányva a komoly tudománynak, oly frissen ugrándoztak a kalitka rácsai mögött, mintha egy hosszú élet gyönyörűségei várnák őket... A huszonkettedik, huszonharmadik nap is elmúlt, mióta a nyulak martiriuma megkezdődött, - a huszonnegyedik napon pedig a laboratórium mérlege hitelesen kiderítette, hogy a rabállatok félkilót híztak egyenként, fogságuk szomorú magányában...

Mi történt, mire lehetett magyarázni a fiziológiának ezt az érdekes jelenségét? Micsoda rejtelmes természeti erő táplálta az éhező állatokat? Vajon örökké élni fognak-e, anélkül,

hogy egy jó falattal üditenék fel bágyadó szervezetüket? Sebel tanár, aki most már magából kikelve örködött a vakudvar ablakában, a harmincadik napon így kiáltott föl a nyulak kalitkája előtt:

- Miért ne lehetne meg az alsóbbrendű állatok gyomrában is az a tartalékrész, mely a tevét heteken át képessé teszi arra, hogy a sivatag nélkülözéseit kibírja?... A tengeri nyul voltaképp a kérődzők egy fajtája, és a tudomány, mely más családba helyezte, mindeddig egy sajnos tévedés áldozata volt...

Már komolyan hinni kezdték, hogy a kis rabok számára örök élet van előírva, mikor végre, a negyvenhatodik napon, a két nyulat mozdulatlanul találták meg a kalitka fényes drót-rácsai mögött...

*

Sebel tanár az akadémiában adta elő értekezését „*A nyulak mint kérődzők*” cím alatt. A felolvasás élénk szenzációt keltett, mert az értekező az anyag csodálatos ismeretével világította meg homályos elméletét. De a legnagyobb szenzáció kétségkívül akkor állt be, mikor Munk tanár, a Sebel híres ellenfele emelkedett föl szólásra a padsorok közül.

- Tisztelt akadémia, - mondta Munk tanár szerényen, - a magam részéről is köszönetet mondok azokért a fejtegetésekért, melyben Sebel kolléga ur szivességéből részünk volt. A nyul, mint kérődző háziállat, ez bizonyára érdekes meglepetés a tudományos világ számára... Kérdés azonban, hogy a Sebel ur nyulai föltétlenül hitelképes kérődzők-e, mert egy gyanuok azt a hitet kelti fel bennem, hogy a nyulak rászédtek Sebel urat...

Sebel tanár rákvörösen ugrott föl a helyéből.

- Micsoda gyanuok? - kérdezte izgatottan.

- Az a gyanuok, - folytatta Munk csöndesen, - hogy a nyulak nem igen szorulhattak a kérődzésre, mert negyvennégy napon át mindennap zsinegen bocsátottam le nekik egy köteg salátát a másodemeleti ablakból. A nyulak jó étvággal ettek a salátából, sőt szemlátomást hiztak is... Az utolsó két napon pedig, mikor a salátát egyszerre megvontam tőlük, a nyulak nem igen vették hasznát kérődző tehetségüknek, mert rövidesen itthagyták e földi siralom völgyét. Azt hiszem tehát, tisztelt akadémia, hogy a rosszhiszemű állatok rútul rászédtek hirneves társunkat és a kérődzők családja, legalább a Sebel-féle elmélet révén, nem szaporodik meg fölösleges tagokkal...

Halálos csönd követte a Munk professzor szavait, az ujságok pedig kolumnás tudósításokat irtak másnap a kérődző tengeri nyulakról... És a rossz világ, tisztelt olvasók, mely mindig a nevetők pártján van, nem a nyulakat hibáztatta, hogy a tudományt ennyire dezavualták, hanem a szegény Sebel tanárt, aki elvégre igazán nem tehet arról, hogy a nyulak nem kérődznek, mint a bárányok.

Müllerné elégtétele.

Kádár és Müller a Hársfa-szigeti fürdőben ismerték föl egymást, körülbelül husz évvel azután, hogy a pécsi főgimnáziumban az érettségit letették. Valaha elválhatatlan barátok voltak, de a husz éves távollét úgy kitörülte lelkükből a régi emlékeket, hogy jóformán egészen elfelejtették egymást. Mikor a viszontlátás legelső rohamai lecsillapultak, Kádár ijedt pillantást vetett arra a fiatal asszonyra, aki a barátja mellett üldögélt.

- Megházasodtál? - kérdezte tőle suttogva.

- Persze, hát nem tudtad? Nézd csak, cicám, Kádár, akivel együtt üldöztük halálba a szegény pécsi tanárokat.

Kádár leült a Müllerék asztalához és ettől fogva hűségesen megosztotta velük a hársfaszigeti fürdői élet unalmát. Eleintén rózsákat hordott Müllernének, együtt tenniszezett velük a kis fenyveserdőben, fiakkert rendelt, ha valami közös kirándulásról volt szó, de ügyes pszichológus léte csakhamar kitalálta, hogy a barátja minden inkább, mint boldog. A vadvirágos reggeli pongyola kalap alól egy dacos kis fejecske dirigálta a puha Müller életét és ha a szép asszonyka férje bőven meg is volt áldva minden földi javakkal, egy dologgal bizonyára nem rendelkezett: a saját akaratával. Reggel, délben és este mindig csak az történt, amit a Müller házi zsarnoka akart, s ebéd után, ha néha nagyon is elmerültek a kontrákba és rekontrákba, Müller olykor szepegő pillantást vetett az órája siető mutatóira:

- Egy mester, - mondta ijedten, - a feleségem már türelmetlenül várakozik reám...

Kádár, aki nagyon szerette az asszonyokat, de szívéből gyűlölte az energiátlan férfit, egy napon bizalmasan a vállára ütött a hazafelé siető Müllernek.

- Öreg Bernátom, - szólott hozzá tréfásan, úgy látom, hogy nem te viseled a csákót a családi tűzhelyednél...

Müller melankholikusan bólintott:

- Nem, nem, - sóhajtott szomorúan, - a szavam csak annyit számít otthon, pajtás, akár Beppóé, a feleségem papagályáé...

- Teringettét, nem szégyelled, hogy így beszélsz? - fakadt ki a hevesvérű Kádár.

Müller lehorgasztotta a fejét.

- Mit szégyeljem, ha egyszer így áll a dolog? Én szegény fickó voltam, a feleségem pedig ötvenezer forint hozományt kapott. Az ember elvégre sohasem felejt el, hogy az asszony tette urrá; szépen eltesszük hát az önérzetet a boldogabb időkre... Valaha tökfilkónak tartottam volna, aki erre a szomoru sorsra jut; de most, Istenem, most?... Két év óta nem volt egy szabad estém, a vendéglőben feleségem konferál a pincérrel, a házbért ő fizeti ki negyedévenként, a nyakkendőimet ő vásárolja meg, ha véletlenül jó kedve van. Nincs akaratom, nincs véleményem, nincs izlésem, az akaratomat is épp úgy tőle kapom, mint a vasárnapi zsebpénzemet... Mit tegyek, ha egyszer így alakultak a viszonyok? Lefekszem a tyukokkal és magam is jónak találok mindent, amit a feleségem jónak talál...

Kádár haragosan elkáromkodta magát.

- Az ördögbe... és te elég gyáva vagy ahhoz, hogy ezt életnek tartod?... Huszonöt botot érdemel az olyan ember, aki a férfiúi méltóságáról megfeledkezik...

És elérzékenyülve folytatta:

- Mivé lettél, öreg Bernát, milyen pityergő vén asszonnyá!... Hol a frisseséged, a bolondos jókedved, a geniális ötleteid? Az ördögbe, állj hát egyszer a sarkadra és szerezd vissza elfecsérelt jogaidat!

Karonfogva, szótalánul kísért egy darabig Müllert, de a Lujza-villa kapujában, mielőtt elváltak volna, kérdőleg nézett még egyszer a barátja szemébe.

- Akarod, hogy tegyek valamit az ügyedben?

- Mit tehetnél?

- Föl fogom világosítani a nagyságos asszonyt a feleség igazi hivatása felől...

Müller lemondó arccal nyujtott kezét barátjának:

- A jó Isten megáld érte, ha megteszed, de azt hiszem, hogy nem sokat használsz vele. Malvin nem az az asszony, akit ékesszólással kapacitálni lehetne. Egyébként próbáld meg, hiszen neked nincs okod félni tőle.

Mikor Kádár másnap reggeli után befelé jött a Bellevue-ből, a színház előtt a fehérruhás Müllernével találkozott, aki rendesen egyedül itta meg a theáját a Bellevue árnyékos fái alatt. Müller ugyanis, aki az alvás nirvánájában keresett kárpótlást az élet szomorúságai ellen, csak tíz felé szokta fölkeresni feleségét a reggeliző asztalnál. Kádár, mikor most a barátja zsarnokának kezét csókolt, csodálkozva vette észre, hogy Müllerné minden inkább, mint szép. De okos ember léteire így gondolkodott magában:

- Csak azért látom ilyen csúfnak, mert még mindig a vén Bernát keserves sorsára gondolok. Annyi bizonyos, hogy nem igen forgok abban a veszedelemben, hogy ebbe a fehérruhás menyecskébe belebolonduljak...

Visszakísérte Müllernét a Bellevueig s csendes cigarettázás közt várta, amíg az asztaltársa a reggelizéssel végez. Mikor Müllerné az utolsó morzsát is leseperte a ruhája csipkéjéről, Kádár mosolyogva feléje fordult.

- Nagyságos asszony, - mondta az ő arrogáns könnyedségével, - engem mindenki úgy ismer, mint az őszinteség utolsó bölényét, aki szemtelenül kimondja, ami a szívének nyomja... Csak ennek tulajdonítsa, hogy egy furcsa kérdést intézek önhöz, amihez voltaképpen semmi közöm... Miért alázza meg annyira a szegény urát, aki geniális, becsületes és ezenfelül őszintén szereti önt?... Bernát oly gyáva és félénk, mint egy iskolásgyerek; még talán lélekzetet sem mer venni, ha a nagyságos asszony meg nem engedi... Azt hiszi, okosan cselekszik, ha így tesz?... Az az asszony, aki az ura kalapját hordja, körülbelül annyit ér, mint a struc, aki mindenáron röpködni akar...

Müllerné féloldalt fordította a fejét és gúnyosan nézte végig a szónokló Kádárt.

- Ha azt hiszi, hogy idegessé tesz a gorombaságával, nagyon csalódik... Miért venném rossz néven, hogy hivatlanul is pártját fogja Müllernek? Ön utóvégre jobb szeretné, ha Müller még mindig együtt tartana önnel inspekciókat az éjjeli kávéházakban; ezt könnyű megérteni annak, aki a maguk életmódját ismeri... De miért kereskedik éppen a feleséges emberek között? Müllernek mások iránt is vannak kötelességei, mint a fizető pincérek és az orfeumi énekesnők iránt, így hát nem szabad rossz néven vennie, ha reám is hallgat valamicskét...

Kádárt, aki talán sohasem járt az orfeumba és az éjjeli kávéházakba, egyszerre elfutotta az epe.

- Édes nagyságos asszony, - mondta félelmet gerjesztő udvariassággal, - az előbb már megmondtam önnek, hogy néha őszintébb vagyok a kelleténél... Ne vegye hát rossz néven, ha

megint visszaélek ezzel a kiváltsággal... Azt mondja, hogy Müllert csak a rossz társaságtól vonja el? Bizony Isten, egészen mást cselekszik: egyszerűen tönkre teszi azt a gyáva fiút, akinek nincs annyi ereje, hogy a férji pozícióját visszafoglalja... Kiöli a tehetségét, az energiáját, a munkakedvét; becsületemre, már esze sincs annyi, mint amikor együtt jártuk az iskolát... Azt hiszi, hogy ez egy uri asszonyhoz való eljárás? Ha nem haragudnék, megmondanám, hogy mit tennék én a tisztelt férjeura helyében...

- No ugyan, mit tenne? - kérdezte Müllerné, akinek szemei már veszedelmesen ragyogtak.

- Édes nagyságos asszony, azt tenném: hozatnék egy kényelmes fiakkert, felültetném rá a kofferjeivel és a kalap-skatulyáival együtt és úgy visszaküldeném a kedves mamájához, mintha soha életében hírét sem hallottam volna... Bizony Isten, akkor is visszaküldeném, ha úgy szeretném, mint Juliát a veronai ifju...

Müllerné elsápadt és kipirult, de e percben egy fehér tennisz-ruha bukkant ki a Bellevuehöz vezető fasorból: az agg Müller, aki szerencsésen elkészült a toalettjével. Alázatos volt, mint egy kapucinus atya és hódolattal csókolta meg a felesége remegő kezét. Müllerné szeméhez kapta a zsebkendőjét és a férje őszinte ijedelmére sirva fakadt.

- Mi bajod, cicám? - kérdezte Müller aggódva.

Az asszony lángoló pillantást vetett.

- Félóra óta egyebet sem hallok, mint gorombaságot... Ez az ur úgy bánik velem, mint egy iskolás lánnyal és azt mondja, hogy kikergetne a házából, ha a te helyedben lenne... Bernát, te vagy a férfi, szerezd meg nekem azonnal az elégtételt...

Müller megbotráncozó pillantást vetett a nyugodtan cigarettázó Kádárra.

- Hogyan, te megsértetted volna nőmet?

- Eszemben sem volt: egyszerűen megmondtam neki az őszinte véleményemet...

- És ki jogosított föl arra, hogy az őszinte véleményedet megmondd?

- Senki; az őszinteség nem szorul arra, hogy valamire feljogosítsák...

Müller méltóságos arcot öltött.

- A jövőre nézve jegyezd meg, hogy őszinteségedre senki sem kíváncsi... És a feleséggel a tisztelet hangján beszélj, mert különben velem gyülik meg a bajod...

És az asszony felé fordulva komoran folytatta:

- Menjünk!

Müllerné szerelmesen simult az urához és gúnyosan köszöntötte a flegmatikusan üldögélő Kádárt... Müller összegombolta a kabátját és a faszor végéből fenséges páthosszal kiáltott vissza:

- Megmondtam, amit mondtam. És most: Isten veled!...

Kádár egyedül maradt az asztal mellett és vállat vonva kezdett betüzgetni a fürdői vendégek névjegyzékében. Nem ült ott egy negyedóraig, mikor a Lujza-villa portása egy zárt dobozt adott át neki. A dobozban száz darab *Flor de la Cuba* volt és a Müller Bernát névjegye. A névjegyen ez állott:

„Mikor hálálhatom meg neked, amit ma tettél értem? A jó Isten fizessen meg érte... mindig áldani fog a te öreg, alázatos Bernátod.”

XII. Károly hőstette.

Kartoschke professzor, a trónörökös nevelője, megtörülgetvén elhomályosult pápaszemét, így szólt fenséges tanítványához a lecke végén:

- Mint fenséged a felsorolt példákból látni kegyeskedik, a bátorság az a fejedelmi erény, mely a királyokat ékesíti. Károly király, - mint az imént elbeszéltem - a saját élete kockáztatásával szabadította ki hű fegyverhordozóját az ellenséges lándzsák közül és a nép zarándokolni járt holtá után a bazilikába, mely drága hamvait magába fogadta. Legyen tehát bátor, kis fenség, hogy a történelem valaha a nagy fejedelmek között említse a XII. Károly nevét...

- És ha a fejedelem fél? - kérdezte tágranyilt szemekkel XII. Károly.

- A fejedelemnek nem szabad félni, fenség, - válaszolt Kartoschke professzor szigorúan. - Mire valók lennének a jobbágyságok és a zsellérek? A jobbágyság félhet, mert a jobbágyságokkal nem foglalkozik a történelem, de a fejedelmek minden cselekedetére napként süt az utókor ítélete...

A nevelő szertartásosan meghajolt és könyvei, jegyzetei kíséretében, bókolva távozott a kis trónörökös tanuló-szobájából. A leendő XII. Károly, a tíz éves trónörökös, még egy darabig ott maradt az asztal mellett.

- És ha a fejedelem mégis fél? - suttogta magában szomorúan...

Nem folytathatta tovább monológját, mert a komornyikok aranytálakban hozták be villásreggelijét a tanuló-szobába. Mi tagadás: a trónörökös nagyon megéhezett reggel óta. Francia nyelv és angol nyelv, természettudományok és történelem: nem kis munka ez egy tíz éves fenségnek, aki komolyan veszi az élethívását. És Kartoschke professzornak aligha volt még olyan tanítványa, mint a szorgalmas kis trónörökös. A leendő XII. Károly, mint parasztfiú is a legelső eminens lett volna az osztályában. Éjjel, menyezetes ágyában, míg a katonák erős léptekkel jártak odakünn a folyosókon, a gyermek sokszor így sóhajtozott, puha vánkosaiba süppedve:

- Nem alhatom el, mert még nem tudom a természettant...

És esti imádsága előtt, a fal felé fordulva, még egyszer behunyt szemmel mondta el magában a Cartesius ördögöcskéjének sajátosságait...

Villásreggeli után a trónörökös sétálni ment le a fejedelmi kastély parkjába. A királyi család falun töltötte az őszi hónapokat, a sárga barokkstílusú palotában, melynek tornya a fehérsípkás kék hegyekkel nézett sok század óta farkasszemet. A kastélyt mértföldes park vette körül, mohos, buja rengeteg, mely egész a havasokig elhúzódott. Itt sétált, labdázott a kis trónörökös, sokszor két-három óráig is, amíg odafenn a dejeunerhez csöngettek. Ugrált, a lepkéket kergette, mint más közönséges gyermek s csak nagy néha találkozott össze egy cilinderes, szomorú tekintetű öreg urral, aki a haját szeliden megsimogatta. Az édes atyja volt, XI. Károly őfelsége, aki délelőttönként ide szaladt le egy-egy pillanatra, hogy a székvárosból érkező rossz híreket elfelejtse...

A kis trónörökös ma nem labdázott a park tisztásán, mert még mindig azokra a fenséges példákra gondolt, melyeket Kartoschke professzor előadott.

- És ha a fejedelem mégis gyáva? - mondogatta magában bánatosan.

Mert mi tagadás: a kis fenség gyáva, nagyon gyáva volt. Egy ajtónyílástól összerendezte, a királyné kedves fehér cicája szivdobogást okozott neki és didergett menyezetes ágyában, ha a csaták véres lármája eszébe jutott. Mit szólt volna a történelem múzsája, ha a lelkébe láthat! A kis trónörökös sokszor fél éjszakákon át ébren hánykolódott vánkosai között, mert szorgalmas és jó gyermek létére fájt neki gyávaságának tudata.

- Mit kell tennem, hogy ne legyek gyáva? - sóhajtotta magában szomoruan.

És mivel kérdésére sehogysem tudott megnyugtató választ találni, a kis trónörökös sokszor sirva rejtette el arcocskáját csipkés, hófehér vánkosai közé...

A leendő XII. Károly sétája közben eljutott a halastóig, melyet filigránmivű japáni hid kötött össze egy nádfonatos halászkunyhóval. A hidon egy perkálsruhás leányka játszogatótt, egy négyéves, szőkefürtös baba, akit a trónörökös látásból régen ismert. A Rupert kertész leánykája volt, akit néha XI. Károly öfelsége is megszólított és akit karácsonykor - mikor egy szomoru télen az egész királyi család itt tartózkodott - a királyné is felhivatott a kék terembe. A gyermek nagyszerű bábukat kapott és Rupert kertész sirva hordozta körül a felséges asszony ajándékát a falu összes házaiban. A trónörökös nem igen nézett a kis leányra, - de egyszerre elakadt a lélekzete: a gyermek hangosan sikoltozni kezdett. Rémülten pillantott a hid felé és elsápadva látta, hogy a kis kertészleány lecsuszott a japáni hidról és vékony perkálszoknyácskájánál fogva függ a víz fölött, a hid pillérén. Nem volt annyi ideje, hogy a hidhoz rohanjon, mikor iszonyu zuhanás hallatszott: a perkálszoknyácska vékony szövete elszakadt és a gyermek egyszerre belezuhant a tó sötét, őszi fagyos vizébe... Oly gyorsan következett mindez, hogy a trónörökös majdnem elalélva kapaszkodott meg az egyik plátánfa törzsébe... A kék perkálszoknyácska kétségbeesve libegett a sötét vizen, a tó körül pedig senkisé volt, aki a gyermeket kimenthette volna. Nehány iszonyu pillanat mult el és a trónörökös úgy érezte, hogy minden vére a szívéhez tódul... Mit tegyen, hogyan segítsen a kis fuldokló leányon? A zöld fák forogni kezdtek körülötte és egyszerre millió gondolat cikázott át szegény kis agyvelején...

- A bátorság az a fejedelmi erény, - mondta elsorult szívvél, - mely a királyokat ékesíti... A jobbagy félhet... de a fejedelmek minden cselekedetére napként süt az utókor ítélete... Mit szólna az utókor, ha gyáva lennék?... Az utókor nem zarándokolna a bazilikába... és nem imádkozna a hamvaim mellett, mint a Károly király sirboltjánál... Nem szabad gyávának lennem... nem szabad... nem szabad...

És ekkor a trónörökös, bár fogai összeverődtek a félelemtől és lábacskaí szinte hallhatólag zörögtek, hirtelen behunyta a szemét... És így szólt:

- Jó Istenkém, légy velem és vigasztald meg az édes mamát, ha meghalok...

Aztán mondhatatlan erővel szorítván össze remegő kezecskéjét, elszántan ugrott bele a halastóba, hogy a fuldokló kertészleánykát kimentse...

*

A kis trónörökös csak arra tért magához, hogy ismét menyezetes ágyában fekszik és ijedt, hófehér arcok susognak körülötte a szobában.

Egy szomoru, feketekabátos férfi - az édes atya - ijedten fölébe hajol, egy sápadt, nyulánk asszony pedig forró kezecskéjét szorongatja... A szoba másik sarkából, mintha mérföldes messzeségből jönne, egy mély hang hallatszik a menyezetes ágyig, az udvari orvos hangja, aki így szól a harisnyás komornyikokhoz:

- A kertész is fekügyék le... a saját életébe kerülhet, hogy a gyermekeket kimentette...

A kis trónörökös úgy érzi, hogy mindezt csak álmában hallja... Az arcocskája oly forró és minden tagját elviselhetetlen tűz hevíti. És mintha álmában történnék, hogy egy fehér asszony könyezve fölébe hajol és halkán, édesen susogja:

- Miért tetted ezt kis fiam?...

A trónörökös felnyitja nagy gyermekszemét és láztól dideregve, alig hallhatólag rebegi:

- A bátorság, mama... a bátorság az a fejedelmi erény... amely a királyokat... ékesíti...

Apolcer ur kedélyvilága.

Szinmű 3 felvonásban.

I. FELVONÁS.

Szin: Ó-német ebédlő.

(Az asztal meg van terítve. Ő nagysága, akinek a feje piros selyemkendővel van bekötve, az ujságot olvassa. Az előszoba ajtaján csöngetnek.)

Ő nagysága: Hogy siet most haza!... Bezzeg máskor két óráig is várhatok, míg a hivatalából ideér... Azt hiszem, nem igen lesz elragadtatva az ebédétől... de a vendéglőben ilyet se evett legénykorában...

A jó férj (belép): Szervusz cicuskám!... Oly éhes vagyok, hogy majdnem elájultam a villamos kocsin... Kilenctől egyig csupa blankettát kitölteni: az ördögbe, ettől csakugyan megjöhet az ember étvágya. (Meg akarja csókolni ő nagyságát.)

Ő nagysága (idegesen): Vigyázz, egészen tönkreteszed a frizurámat!...

A jó férj: A frizurádat?... Hiszen, amint látom, meg sem vagy még fésülve...

Ő nagysága (boszusan): Persze, te nem törődnél vele, ha reggeltől estig másra sem gondolkodnál, minthogy magamat cicomázzam... Valaha magam sem hittem, hogy nekem kell törölgetnem a hálósoba butorait... De most?... Azért mentem férjhez, hogy szobaleány legyek egy idegen ur házában!... Szegény anyám, ha ezt tudta volna!...

A jó férj (félre): Mari ma délelőtt megint rosszul viselte magát. (Szeliden.) Nonono, azért nem kell mindjárt összetörni a méceszt!... (Kedélyesen.) De lássunk az ebédhez, mert rögtön rosszul leszek az éhségtől. (Megnyomja a villamos csöngettyű gombját.)

Ő nagysága (félre): Az ebédétől még rosszabbul fog lenni!

A szobaleány: (Behozza a levest.)

A jó férj: Ah, a jó kis leves!... Tulajdonképen ez tartja az emberben a lelket... egy kis jó, erősítő husleves... Mily igazuk volt a régi gourmandoknak, hogy a leves az ebédek királynője!... Mert a leves nőnemű... szende, egyszerű, házias... legalább a gasztronómia így tartja... (Telemeri a tányérját.) Gyere, leveske, gyere!... (Egy kanállal a szájába önt. Az arca hirtelen eltorzul.)

Ő nagysága (félre): Áhán!

A jó férj: Cicuskám, ez a leves egy közönséges iparlovag, aki koholt cimek alatt jelenik meg a társadalomban... Ez nem is leves, hanem sáfrányos forró víz... Hol innen a hus erőteljes zamatja, a fűszer, a zöltség és a többi szükséges rekvizitum?

Ő nagysága (hidegen): Beszélj Apolcer urral. Apolcer ur majd megadja neked a fölvilágosítást...

A jó férj (elhülve): Apolcer ur!... Hát az kicsoda?...

Ő nagysága: Apolcer ur hétköznapiakon ácslegény... vasárnap pedig első szerelmes...

A jó férj: Nem értelek, édes...

Ő nagysága (keserűen föl kacag): Persze... nem értesz... törődsz is te Apolcer urral... meg azzal, hogy mi történik a házában...

A jó férj: De édes... térj magadhoz... micsoda összefüggésben áll Apolcer ur az én családi tűzhelyemmel?...

Ő nagysága: Apolcer urtól függ, vajjon jó leves kerül-e az asztalodra, vajjon a rostélyos nem kaucsuk cipőből készült-e, vajjon a chaudeauban elég-e a cukor, a kávéban elég-e a kávé, a főzelékben elég-e a liszt?... Ha Apolcer ur úgy akarja, az előszobádban tanyát ütnek a pókok... a kredenceden olyan vastag a por, akár a Szahara sivatagon... az ünnepi szervicedből minden nap összetörik a mártásos tálat... a mustártartót... a desszert tányérokat... Apolcer ur korlátlan ura a békének és a háborúnak... és te még elég együgyű vagy azt kérdeni, hogy mi köze Apolcer urnak a családi tűzhelyedhez?...

A jó férj (becsületes őszinteséggel): Bizony Isten, most sem tudom, hogy Apolcer ur kicsoda...

Ő nagysága: Apolcer ur a Mari udvarlója... a szakácsnőd Apolcer urral szokta tölteni a vasárnap estéket.

A jó férj (ostobául): Most sem értem.

Ő nagysága: Ha Apolcer ur rosszul bánik Marival, akkor Mari másnap rajtam tölti ki a boszuját... Tör, zuz, paprikát hint a kovászos ugorkába... mustárt tesz az omelettebe... szirupot a hideg tatármártásba... Apolcer urtól függ a családi békénk... ha neki úgy tetszik, hétszám sem eszünk egy jó falatot...

A jó férj (szomoruan): Ez baj.

Ő nagysága: Baj neked... aki nem törődöl semmivel... akit a hétesztendős háboru sem tudna kimozdítani flegmájából. De másnak, aki tudja a család fő kötelességeit...

A jó férj: Hát mit gondolsz, mit kellene tennem?

Ő nagysága: Meg kellene ismerkedned Apolcer urral... jókedvre kellene derítened Apolcer urat... szóval... mit tudom én... szóval hatnod kellene az Apolcer ur kedélyvilágára...

A jó férj (ijedten): Hatnom kellene az Apolcer ur kedélyvilágára?

Ő nagysága: Ha Apolcer ur kedves lenne Marihoz, Mari is kedves lenne hozzánk... ambícióval készítené el az ebédünket... résztvenne a tisztogatásban... vigyázna az üvegüregre... gondosan leverné a pókhálót... szóval paradicsom lenne az életünk, míg így...

A jó férj: Hát azt hiszed, hogy jó lenne megismerkednem Apolcer urral?

Ő nagysága: Még kérdezed?

A jó férj: Igazad van... ezt valóban kötelességem megtenni a békénk és a jólétünk érdekében... (Szilárd elhatározással.) Meg fogok ismerkedni Apolcer urral...

Ő nagysága: Csinján bánj vele... légy hozzá kedves... hass a kedélyvilágára, hogy Marinak ne lehessen panasza...

A jó férj (kissé elgondolkodva): Azt hiszem, hogy meg fogom magamat szerettetni vele...

Ő nagysága: Majd meglátjuk!

A jó férj: De most talán áttérnénk a husra... (Ábrándosan.) Oly mondhatatlanul éhes vagyok. (Csönget.)

Ő nagysága: A husra... no iszen... jobb lenne, ha nem sietnél vele annyira...

II. FELVONÁS.

Szin: Vendéglő „A kék menyét”-hez.

(Az ácslegények kedvelt gyülekező helye. A falakon az ácsipar jelvényei és a Vadász Temetése című olajfestmény. Körül és szerteszét vidám mesterlegények isszák a hegy levét.)

A jó férj (redingot kabátban, sárga keztyűvel és cylinderrel. A szomszédjához): Talán ideje volna, hogy innánk! Mit is mondott a kabai asszony?

Apolcer ur: Az Isten éltesse! (Mindketten isznak.)

A jó férj: Mert így van az, ahogy mondom... az asszonyra csak gyöngédséggel, szerelemmel, nyájas szavakkal lehet igazán hatni... A durvaság megsérti a gyöngé nőt... kivetkőzteti nőiességéből... rabszolgájává aljasítja a férfiúnak.

Apolcer ur: Már pedig én csak azt mondom az urnak: nincs külön egy kis jó verésnél, ha az asszony nem enged a makrancosságból... Egy jó mogyorófacsalca többet ér, mint két itce orvoság...

A jó férj: Ez a sötét középkor... a modern világ elégette a mogyorófacsalcát... mert a modern világ a lélekre hat... és nem a testre... *La Bruyere* mondta: ha azt akarod, hogy az imádott nő egészen a tied legyen, hódítsd meg először a lelkét...

Apolcer ur: Nem ismertem azt az urat... de elhiheti nekem, hogy okostalan ember volt, ha ilyen bolondot beszélt...

A jó férj: Mert mi kifogása is lehet Mariska ellen? Mennyi szív, mennyi kedély, mennyi igazi nemesség lakik ebben az egyszerű teremtsében! Ő az igazi nő... ideges, gyöngé, talán szeszélyes is... de belül csupa arany... csupa gyémánt... (Meghatva.) Mily nagy szív, barátom, mily nagy szív!... Boldog ember, aki ezt a szívet a magáénak mondhatja!...

Apolcer ur: Süsse meg a szívét!

A jó férj: Nincs semmi okom, hogy hazudjam, de annyi bizonyos, hogy pokoli szerencséje volt... Mariska nem amolyan kifejezett szépség, de igazi párisi pikantéria... csupa báj... egy igazi párisi arcocská, aki véletlenül Budapestre tévedt... (*Meglepyinti Apolcer urat.*) Menjen maga kópé, meg sem érdemli, hogy ilyen szerencséje akadt...

Apolcer ur (hasba üti a jó férjet): Hallja, ez gyanus... magának talán tetszik az a leányzó.

A jó férj (szerényen): Ugyan... mi nem jut az eszébe... az ilyen vén legény, mint én...

Apolcer ur: Nono... a vén kecske is megnyalja a sót...

A jó férj (melankólikusan): Nekem, fájdalom, megvan a hites nőm...

Apolcer ur: Ismerjük ezt... azért bele-belegázolunk némelykor a szomszéd uram kertjébe...

A jó férj: Szó sincs róla... becsületesemre, sohasem gondoltam ilyesmire... Mariska önzetlenül tetszik... és amint tudja, az esztétikusok csak azt tartják szépnek, amit az ember érdek nélkül szépnek tart... Persze maga... (ravaszul hunyorgat) maga nem ilyen önzetlen, mi?...

Apolcer ur (szerényen): Az ember csak megteszi, amit lehet...

A jó férj: Maga rossz csont... miért bánik olyan durván azzal a virágszállal?... A virágnak gondos ápolás kell... nem brutalitás és erőszak... Apropos, kicsoda a kedvenc szivarja?

Apolcer ur (csillogó szemmel): A vergónia... az uram, a szivarok fejedelme.

A jó férj (bizalmasan): Veszek magának száz vergóniát, ha ezentúl gyöngédebben bánik a Mariskájával...

Apolcer ur (elkábulva): Mit mond?

A jó férj: Száz vergóniát... egy egész ládával... csupa vastag és világos vergóniát...

Apolcer ur (elmerengve): Száz vergónia, minden vasárnapra egy... ez talán tíz évre is elég...

A jó férj: Körülbelül... és nem kívánok magától egyebet, minthogy szives és barátságos legyen hozzá...

Apolcer ur: De hát mit törődik azzal az ur, hogy én hogy bánok a Mariskával?

A jó férj: Azt akarom, hogy jókedvű arcokat lássak magam körül... és a szegény gyermek oly nagyon a szívére veszi, ha a szerelmese hideg hozzá...

Apolcer ur: Hacsak az kell...

A jó férj: Egy pipát is kap... meg vasárnaponként egy liter szomorodni bort... és a konyhában rendesen kijár az ebédje... Mi a kedves eledele?

Apolcer ur: A töltött káposzta... Vasárnap azt kedvelem legjobban...

A jó férj (félre): Gyomorkatarhust fogok kapni... de ha ő úgy akarja!... (Fenn.) Minden vasárnap töltött káposzta lesz.

Apolcer ur: És a nagysága ne legyen olyan rosszkedvű... az embernek jól esik, ha látja, hogy szívesen fogadják... Olykor bizony a szegény embert is meg lehet kérdeni, hogy szolgál, mint szolgál az egészsége?...

A jó férj (félre): Még utoljára azt fogja kívánni, hogy a szalonban fogadjuk... De a házi béke megérdemli ezt a kis áldozatot... (Fenn.) Legyen nyugodt... nem lesz kifogása ellenünk...

Apolcer ur: Az ember elvégre nem állat... mindenkinek jól esik, ha a kellő figyelemben részesítik... Mit szólna ön, ha délben a maradékot tennék eléje!

A jó férj: Én?... Ha jól meggondolom, nem igen tetszenék a dolog...

Apolcer ur: No lássa... Pedig (tréfásan megfenyegeti a jó férjet) a nagyságának nagyon is sok van már a rovásán...

A jó férj: Ne aggódjék... a jövőben külön beefsteakot fogunk süttetni önnek... Mit szeret jobban: a kompótot vagy a savanyu ugorkát...

Apolcer ur: Azt hiszem, hogy egyik sem árt...

A jó férj: Tehát kompótot is fog kapni, meg ugorkát is... De aztán... most már remélem, hogy jól fog bánni a Mariskával...

Apolcer ur: Ugy fogok vele bánni, mint a himes tojással...

A jó férj: Ebben maradunk... Vasárnap látjuk egymást... Pont egykor ebédelünk... (Kezét nyújtja Apolcer urnak.) A viszontlátásig... vasárnap...

Apolcer ur: Ne féljen semmit... ott leszek...

A jó férj (távozóban, félre): Azt hiszem, hogy hatottam némileg a kedélyvilágára...

III. FELVONÁS.

Szin: Ó-német ebédlő, mint az első felvonásban.

(Hétfőn délben. A jó férj hazatér a hivatalból.)

Ő nagysága (eléje fut): Szervusz cicus... Éhes vagy?

A jó férj: Bizony megenném már a szép asszony főztjét...

Ő nagysága (titokzatosan): Mari foglyot készített... meg egy újfajta omelettet, amit a váradi püspök szakácsától tanult... És micsoda leves!... Meg sem érdemled azt a levest, amiből ma enni fogsz...

A jó férj: Eszerint Apolcer ur megtartotta a szavát.

Ő nagysága: Apolcer ur egy római karakter... Marival egeret lehetne fogatni egész nap...

A jó férj (szórakozottan): Minek akarsz vele egeret fogatni?

Ő nagysága (derülten): Csacsi... (Megnyomja a csöngettyüt. A szobaleányhoz.) Tálalhat...

A szobaleány. (Behozza a levest és el.)

A jó férj: Végre tehát egy jó ebéd... Mily boldog vagyok... Lássunk gyorsan hozzá, mert megint elalélok az éhségtől... (Enni akar, de e pillanatban megjelenik a szobaleány.) Nos, mi az, mi az?

A szobaleány: Apolcer ur elküldött a szivarokért...

A jó férj: Most, mikor alig várom, hogy ebédelhessek... Apolcer ur várhat egy negyedórát...

Ő nagysága (ijedten): Tamás... mi jut az eszedbe... váratni Apolcer urat... Rögtön el fogod küldeni a szivarokat...

A jó férj (szomoruan): Igazad van... (Leteszi a kanalat.) Lemegyek a trafikba, hogy a vergóniákat kiválasszam... (Rezignáltan.) Addig tétesd cicám a tüzhelyre a levesemet...

(Függöny.)

Az ezrelék-ember.

Gondolom februárban segitettem ki utoljára Somogyi Ákost, aki valaha iskolatársam volt egy dunántúli főgimnáziumban. Szokása szerint a hajnali órákban vert föl s tiz forintot, meg egy névjegyet kért, mint annyiszor, mióta az iskolától megváltunk. Ha a tiz forintok mind együtt volnának, Ákos ma már csinos telket vásárolhatna magának a tisztviselők telepén. A névjegyek különböző személyiségekhez szóltak, akiknek az lett volna a magasztos hivatásuk, hogy Ákost valami jövedelmező és kényelmes színekurába segítsék. Fájdalom, a névjegyeim nem sokat lenditettek az Ákos akut nyomorúságain, mert tizenöt éves barátságunk körülbelül háromszáz litografált lapot emésztett föl a különböző protekciók révén. Ákos ugyanis olyan állásról álmodozott, melynek birtokában nyugodtan lehetne foglalkoznia élete egyetlen szenvedélyével: a feltalálással. Tizenkét év előtt történt, hogy Ákos valami korszakos reformot alkotott meg a himnemű ruhakapcsok terén, s ez idő óta állandóan az motoszkált a fejében, hogy ő világhírű találmányokkal fogja gazdagítani az emberiséget és önnönmagát.

A mostoha anyagi viszonyok mindazonáltal arra kényszerítették boldogtalan barátomat, hogy egyelőre megálljon a himkapocsnál s mikor februárban, legutólján, nálam járt, keservesen kikelt a gyalázatos világ ellen, mely részvétlenül végignézi, hogy egy Somogyi Ákos kis pörkölteken tengesse nyomorult életét.

Február óta nem találkoztam Ákossal s már éppen a legszomorubb sejtelmeknek akartam a lelkemet átengedni, mikor elveszett barátom váratlanul fölzavart ismét nyugodalmas hajnali álmomból. Őszintén szólva, Ákos sohasem kényeztetett el túlságosan kabátok dolgában, de jelenlegi redingotja a legfoltosabb nyakorján-körökben is keltett volna bizonyos feltűnést. Sovány arcáról láthatólag lerítt a koplalás, s mikor az álmat kivertem a szememből, meghatottan könnyölkötem a vánkossomra.

- Hol jártál hat hónap óta?

- Ne kérdezz; jobb ha nem részletezem a történeteket. Minek szomorítsalak meg téged, aki szerencsés viszonyok közé kerültél? Pizkos, kóbor kutya vagyok pajtás, aki valahol az utszélen fog elhullani...

- Nono, - szóltam gyöngéden, - nono, csak nem kell mindjárt meghuzni a lélekharangot... Hátha lehetne rajtad még segíteni!... Ha gondolod, hogy beajánlhatlak valahova, szívesen rendelkezésedre bocsátom a névjegykes kazettámat...

Ákos búsan horgasztotta le a fejét.

- Minek az, - mondta, - nekem már úgy sem használ semmi... A filozófiám megtanított arra, hogy haszontalan dolog küzdeni a végzet ellen...

- Csak ruházkodj föl megint tisztességesen, majd másképp beszélsz...

Ákos leült az ágyamra.

- Pajtás, - szólt, - rajtam már nem segíthet senki... Minek áltatnám magam tovább? Végem, öreg, végem, mert, fájdalom, percentnek születtem.

- Minek születted?

- Percentnek. Látom, hogy nem érted, hát meg fogom magyarázni bővebben.

*

Kétféle ember jár a földtekén, szólt a boldogtalan Ákos. A normális ember és a percent-ember. A normális ember nem rontja el a gyomrát annyira, hogy elpusztuljon bele, nem hül meg annyira, hogy a tüdőgyulladás a sirba vigye, s ha véletlenül ágyba dönti a tifózus láz, vigan röpköd az utcán a betegség negyedik hetében. A normális ember nem lop, nem gyujtogat, nem gyilkol, sőt nem is sikkaszt, a normális embert nem üti le a hajókötél, a normális ember feje fölött nem dőlnek össze az épülő bérpalota állványai. A normális ember boldogan álmodja végig az életet, nyáron nyári, télen téli ruhában jár, jól eszik, jól iszik, jól alszik. Milyen más a percent-ember sorsa; a percent-ember már a születésekor magával hozza későbbi tragédiájának protoplazmáit.

Nem olvastad soha a statisztikai hivatal jelentéseit? Nagyságos Kőrösi József, a percent-ember tudós patronusa, pontos számokban kimutatja neked: hány percent hal meg a kolerában, hány percentet pusztít el a tifusz, a tüdőgyulladás, a himlő, hány percentet ütnek agyon a leszakadó épületállványok, hány percent hunyja be örökre a szemét a vasuti, tengeri katasztrófákban? A percent-ember éppen abban a kupéban ül, melyet a szembejövő vasuti vonat összezuz, a percent-ember hajója elmerül az éjszakai zivatarban, a percent-ember oly szerencsétlenül bukik le a lóvasut lépcsőjéről, hogy menten kitöri a lábát. Minthogy a kolera-betegek negyvenhat százalékanak okvetetlen be kell adni a derekát, a negyvenhat kolerás percent-ember minden további nélkül elszenderedik az Urban, míg a többi ötvennégy normális szerencsésen kievickél a veszedelemből. A kegyetlen végzet azt kívánja, hogy az emberiség harmincöt százaléka tüdőbajos legyen; harmincöt boldogtalan percent-ember kinosan köhög éjszakánként, mert ő van kiszemelve, hogy a statisztikában szerepeljen. A percent-ember hiába küzd a sors ellen; a köteles százalékot irgalmatlanul behajtják az emberiségen a láthatatlan poroszlok. Mivel ezer ember közül egynek ölni, tizenhatnak gyujtogatni, kilencvennek lopni és kétszázhuszonháromnak sikkasztani kell; a percent-ember (illetve a per mille-ember) hiába viaskodik az ellen, hogy ne öljön, ne gyujtogasson, ne lopjon vagy ne sikkasszon. A percent-ember már a születésekor egy égő bélyeget visel a homlokán: a % vagy az ‰ jelét. A percent-embert leüti az Isten haragja, megharapja a veszett kutya, a percent-ember belefut a fürdőkádba, meglövi magát a vadászaton, a bengáli tüzzel kisütteti a két szemét, a percent-embert negyven lépésről, avance nélkül eltalálja a legrövidebb látó regálebárló - a percent-embernek sem a pénz, sem az egészség, sőt megbocsáss, még a te névjegyed sem ér egy lyukas kopeket.

*

- És eszerint? - szóltam kérdőleg, mikor Ákos befejezte a mondókáját.

- Eszerint nincs más hátra, mint hogy szépen fejbe puffantsam magam. Ezer halandó közül kettő okvetetlen öngyilkossá lesz... a két ezrelék-ember töprenkedése tehát egészen kárba-vesztett fáradság. Mit pusztítsam tovább a névjegyeidet? Meglövöm magam egy esztendővel előbb; hiszen az életemmel amugy is a statisztikai hivatalnak tartozom...

- És egészen bizonyos, hogy te ezrelék-embernek születél?

- Egészen bizonyos...

Megkináltam egy cigarettával és az ezrelék-ember szomoruan rágyujtott.

- Minden tizezredik cigarettában puskapor van, - dörmögte rezignáltan, - lehet, hogy ez a cigaretta fogja kisütni a szememet...

- Hallgass meg egy okos szót; ugy hiszem, ezt is beillesztheted a filozófiád keretébe. Tegyük föl, hogy csakugyan ezrelék-embernek születél; ki tudja, nem ér-e ezáltal valami váratlan szerencse? Az orvosi tudomány bebizonyítja neked, hogy a fizikus betegek egy percentjének szépen bemeszesedik a tüdeje s ez az egy percent akkor is felgyógyul, ha a baja már a leg-

előrehaladottabb stádiumban van. A statisztika továbbá a legpontosabban kimutatja, hogy minden százezredik ember megüti a sorsjegyek főnyereményét; honnan tudod, hogy nem te fogsz lenni az a szerencsés százezrelék? A percent-ember jó csillagzatban is születhetik, - hátha éppen te reád van kimerve valami szenzációs boldogság?

Ákos gondolkodva simította végig a homlokát.

- A percent-emberek igen csekély percentjét éri ilyen váratlan szerencse...

- És hátha mégis te vagy az a percent?

Az ezrelék-ember egy pillanatig önmagába mélyedt.

- Mondasz valamit, - dörmögte habozva.

Cognacot hozattam és egy darabig csöndesen koccintgattunk. Később így szólt az ezrelék-ember:

- Adj egy névjegyet, talán sikerülne bejutnom a kiállítási igazgatóság irodájába...

Megírtam a névjegyet és az ezrelék-ember nemsokára távozott. Most kíváncsian várom felőle az újabb híreket: agyonzuzza-e valami ostoba épületállvány vagy megüti-e az osztálysorsjáték főnyereményét?

Dobóné.

I.

Vas doktor még elég fiatal ember volt, de egyet már megtanult az egyetem vén professzoraitól: egy osztályfőnök szigorúságával kezelte valamennyi betegét. Akár vagyonos, akár szegény beteg került az ő szakértő keze alá, mindegyiknek nyersen megmondta a kiméletlen igazságot. E tulajdonságának köszönhetette, hogy a Lipótváros, fiatal kora dacára, szinte bizonyos tisztelettel ragaszkodott hozzá s hogy a súlyosabb esetekben még akkor is meghívták, ha idegen házi orvos kezelte a veszélyes beteget. A kereskedőházakban, az ügyvédi irodákban, a kerület jókedvű nábobjai körében körülbelül ilyen hangon beszéltek róla:

- Goromba, mint a pokróc, de többet tud, mint az egész orvosi tanács.

Mikor Dobó Lajos, a *Dobó, Kary és Társai* egyik főnöke a minap súlyosan megbetegedett, egy délelőtt, amíg Dobóné az előszobában a cselédekkel konferált, a beteg egyszerre e szavakkal fordult a távozni készülő Vas doktorhoz:

- Orvos ur... egy bizalmas kérdés... Ha a jó Istent ismeri, meg fogja mondani az igazat... Értse meg: tudnom *kell* az igazat, mert fontos dolgokról van szó... Mit gondol, lesz-e még belőlem valamikor egész ember?

Vas doktor begombolta a felöltőjét és egy ítélőbíró szigorúságával így felelt:

- Nincs kizárva, hogy meggyógyul, mert az orvosi tudomány ismer eseteket, amikor a beteg tüdő pusztulását az elmeszesedés processzusa megakasztja... De az ilyen eset oly ritka, mint a fehér holló... Ha tehát úgy gondolja, hogy sürgős végeznivalója van, zárja le mielőbb a számadásait...

Dobó sápadtan fogózott meg a paplanába, de aztán halkan így szólott:

- Köszönöm a szivességét orvos ur... És ha kérem szabad, küldje be hozzám a feleségemet, ha távozni tetszik...

Vas doktor kezét fogott a betegével, az előszobából pedig beküldte a szép asszonyt, aki az ura citromos becsináltját rendelte meg odakünn a szakácsnőnél. Dobóné gyöngéden simította meg az ura verejtékes homlokát.

- Parancsolsz édes? - kérdezte szeliden.

Dobó megfogta a felesége kezét, aztán suttogva, mintha könnyörögne, így szólott:

- A doktor azt mondta, hogy meghalok... Akár így lesz, akár nem, egy bizalmas vallomással tartozom neked... Ül le ide az ágyam mellé és hallgasd meg, amit egy haldokló mondani fog...

II.

Dobó hat év óta volt házas; az 1892-ik év júniusában vezette oltár elé a feleségét. A házasság, legalább anyagi szempontból, némileg aránytalan volt; Dobó egy négyemeletes sarokházat örökölt a boldogult édesatyjától, Idának pedig semmije sem volt a tanári oklevelén kívül. De a bájos, ifjúságtól sugárzó teremtés mégis szép hozományt vitt az ura házába: egy komoly, be-

csületes női szívet s egy harmonikus asszonyi lélek verőfényét. Mily távol állt ez a tisztességes asszony a modern drámák hisztérikus hősnőitől! Ida csak az urának és gyermekének élt; s mert komolyabb és gondosabb volt, mint ez a két kiskoru gyámoltalan, egy fiatal anya szeretetével övezte körül mind a két pártfogoltját. Ő segítette fel az ura felöltőjét és ő fürösztötte a sikongó kicsikét; és ő tárgyalt a Dobó szabóival, ha nyaranta fürdőbe készülődtek. Bájos volt, mint egy fiatal leány és komoly, mint egy élemedett nagymama. És Dobó, ha néha hűtlen asszonyokról hallott, boldogan így szólott magában:

- Milyen érthetetlen és különös, hogy rossz asszonyok is vannak a világon!

Mikor Ida most az ágy mellett helyet foglalt, Dobó egy pillanatig elhallgatott. A beteg ember sápadtan függesztette szemét a plafond barokkstílusú díszítéseire, de aztán egyszerre összeszedte az energiáját.

- Ida, - szólott kérő hangon, - nem tudnék nyugodtan meghalni, ha életem legnagyobb titkát reád nem bízom... Te jó és hűséges voltál hozzám, de én nagyot, igen nagyot vétettem ellened... Még a sirban sem pihenhetnék, ha el nem mondanám... Ida... nekem gyermekem van a tudtodon kívül...

Dobóné értelmetlen szemmel bámult dadogó urára.

- Gyermeked van... a házasságon kívül? - rebegte tompán, iszonyodva.

- Ugy van, Ida... egy hároméves gyermek... Szép, jó, engedelmes gyermek, aki egészen egyedül marad, ha én a világnak búcsút mondok...

- A házasságunk előtt született? - kérdezte Ida, mintha álmodnék.

- Nem... a házasságunk alatt... Három évvel ezelőtt született, pár hónappal később, mint a mi Bandink... Esküszöm neked, hogy csak kétszer csaltalak meg minden évben... csak olyankor, amikor nyaranta fürdőzni mentél... Ida, egy haldokló nem hazudik... de a legjobb férjek között is kilencven százalék találkozik, amelyik nyáron megcsalja a feleségét... Ez nem is igazi hűtelenség... ezt az okos asszony akár meg is bocsáthatja az urának... Én csak szerencsétlenebb voltam, mint a többi... gazságomat egy eleven emberi lény örökíti meg... Mi lesz a gyermekkel, ha meghalok? Az édesanyja Oroszországban kuplékat énekel... senkije a kerek földön, ha én a kezemet leveszem róla... Ida... te mindig jó voltál hozzám... szeretted... megbocsátottál... és talán most is szeretsz... Fogsz-e gondoskodni erről az ártatlan porontyról?... Ne az én bűnömet lásd, hanem az ő tiszta és makulátlan lelkecskéjét. Nyugodtan halok meg, ha megígéred, hogy nem hagyod el a gyermeket... hogy anyai szívedben neki is adsz egy parányi helyet... Én kérek... a halálos ágyamon kérek, hogy könyörülj meg a gyermekem...

Ida halkán szólott, hideg kezét lassan vonva ki az ura tüzelő kezéből:

- Légy nyugodt, a gyermek nem marad támasz nélkül...

- Megígéred?

- Meg is fogom tartani az ígéreteket...

Dobó lázasan vonta ajkához a felesége kezét, de az asszony most hidegen folytatta:

- Tíz óra... Ideje, hogy az orvosságot bevedd... A gyermekről mitsem kell szólanod többé... tudod, hogy mindig megtartottam, amit valamikor az életemben megígértem...

III.

Dobóné huszonhét napon át virrasztott a beteg ura mellett, a huszonnyolcadikon Vas doktor fejcsóválva engedte meg, hogy Dobó ágyon kívül tölthet egy félórát... A csoda, a századik percent csodája megtörtént; a Dobó tüdejében megállott a pusztulás processzusa. A beteg mindjobban magához tért, ereje növekedett, a hatodik héten pedig két kilóval hizott. Vas doktor, aki a Dobóék háziorvosát eleintén minden áron arra akarta rávenni, hogy a betegnek koporsót preskribáljon, a hatodik héten vidáman kezét nyújtotta a szomoruan mosolygó Dobónénak.

- Nagyságos asszonyom, - mondta kedélyesen, - a dolog úgy áll, hogy a tudomány kompromittált bennünket. Az ura oly egészséges lesz, mint a makk... ha úgy tetszik, akár a biciklit is megrendelheti, amelyiken majd a lábizmait erősíteni fogja. Hanem annyit mondhatok, hogy átkozott szervezete van... egy mammuth rég belepusztult volna ebbe a folytonos és emésztő lázba... Most már ne chinint adjon neki, hanem ramsteacket...

És végig nézván a fiatal asszony halavány arcán, megfogyott termetén, a doktor nyersen folytatta:

- Hanem a nagyságos asszonynak is jó lesz, ha most már abbahagyja az éjszakázást... Huszonnyolc napig egy kemény karosszékekben aludni... teringettét, az egy dragonyost is megviselne... Az ápolásból most már elég legyen... én mondom...

Egy májusi délután Dobó a felesége oldalán kocsizott ki a Városligetbe s mikor visszafelé jöttek, a beteget szentimentális rohamok fogták el. Könyezve csókolta meg a felesége kezét, a szíve pedig túláradt az érzéstől.

- Ida, - szólott sirva, - sohasem fogom elfelejteni, amit e súlyos napokban tettél velem... Hat éve egy földél alatt élek veled, de csak most ismertelek meg igazán.. Azt hittem, nincsenek is ilyen asszonyok... hogy ilyen szent lelket csak a legendák ismernek... És ha eszembe jut, mily fájdalmat okoztam neked a vallomásommal...

Dobóné csöndesen szakította félbe a siró és megalázkodó beteget.

- Ne beszélj erről, Lajos... nem akarom... Annak is megjön az ideje, hogy efelől beszélhetünk...

Junius vége felé, egy szelid és gyönyörű nyári napon, Dobó először ment el az üzletbe, ahol nyolc hónap óta nem látták. A személyzet üdvriadallal fogadta, a társai pedig viharosan megéljenezték. Dobó csak délfelé ment haza; kezében óriási gyöngyvirág-bokrétával, amelyet a felesége számára vásárolt. Az előszobában bördök és ládák állottak; Bandi pedig, aki bámészan nézte az általános fölfordulást, az utcai köpenyében öltözve dőlt a dadája vállára. Mikor Dobó az ebédlőbe lépett, meglepő dolgot látott; Ida, a hosszú porköpenyében burkolva, egy koffer bezárásával vesződött.

Oly érthetetlen volt mindez, hogy Dobó ámulva kérdezte:

- Ki utazik?

Ida szeliden, harag nélkül válaszolt:

- Én, Lajos.

- Hova?

- Messzire, nagyon messzire, Lajos.

- És miért? - kérdezte Dobó fuldokolva.

Ida bátran, szomoruan mosolyogva nézett az ura szemébe.

- Azért, mert nem szeretlek többé. És miért is élnénk tovább egy földél alatt? A szívem kihült... és sohasem érzem többé azt, amit valaha éreztem. Felgyógyultál, egészséges vagy, mi célja volna annak, hogy tovább is áltassuk egymást?... Dobó... minden szó fölösleges... Te tudod, hogy a vas is csak hitvány érc az én szilárd akaratomhoz képest... Én nem tudnék többé úgy a szemedbe nézni, mint eddig... és sohasem volt kedvem ahhoz, hogy a Sorssal ötven százalékra kiegyezzem... Vagy mindent... vagy semmit... hiszen te jól ismersz... Most pedig csókolj meg, mert örökre elválunk...

Dobó ijedten sikoltotta:

- Elhagynál?

- El, Dobó... hiába lenne minden beszéd...

És míg a cselédek a ládákat lehordták, az asszony szeliden nyujtotta tiszta homlokát sápadt, levegőért kapkodó urának. Dobó megtörve nézett utána... és megborzadva érezte, hogy a lábai egyszerre vassá váltak... Hangtalanul, szétnyitott ajakkal meredt a levegőbe, míg az asszony némán, lassu léptekkel tűnt el a homályos lépcsőházban...

Az ötödik osztály kirándulása.

Lefekvés után a minap egy ujonnan megjelent irodalomtörténetben lapozgattam, amely a legutóbbi idők eseményeire is lojálisan kiterjeszti a figyelmét. A fiatal egyetemi tanár - az Irodalomtörténet szerzője - aki a műzsát a Halottas-Beszéd szerzőjétől egész Hazafi-Veray Jánosig udvariasan végiggardirozza az irodalom berkeiben, egy lapon ezt a véleményét írja le:

„Farkas Károly, a korán elhunyt, nagytehetségű lírai költő a Balaton kék hullámaiból szivta magába először a magyar költészet szeretetét. De anyján kívül, aki fölöttébb poétikus kedély volt, főképp egykori tanára, az öreg Sedenich Lázár csöpögtette a serdülő ifjuba a költészet iránt való érdeklődést és hajlamot...”

A szegény Farkas Károllyal, aki körülbelül négy évvel ezelőtt halt meg huszonnyolc esztendőskorában, együtt jártam végig a gimnázium nyolc osztályát s így az öreg Sedenich Lázárral való viszonyáról senki sem szólhat illetékesebben, mint én. Mikor tehát az új irodalomtörténetben azt olvastam, hogy a vén piarista tanár csöpögtette szegény Károlyunkba a költészet iránt való érdeklődést és hajlamot, hangosan elnevettem magamat. Egyszerre eszembe jutott az a szombat délelőtt, mikor a Zuggóhoz az egész ötödik osztály kirándult, és mivel a mi jó Károlyunk emléke most már mindazok szívében otthon van, akik a magyar költészet iránt érdeklődnek, önöknek is elmondom a kis epizódot, melyet mindeddig csak az iskolatársak ismertek...

*

Károly, rendes szokásához híven, e napon is fél nyolckor ébredt. Szegény anyja hasztalanul próbált meg vele mindent: Károly már föl sem vette a hideg vizet, melyet hét órakor a nyakába öntöttek, s paplan nélkül is az ártatlan lelkek nyugalmaival szunnyadt tovább szétzüllött vánkosai között. Az erkölcsi tanácsok és parabolák legszebb példányai hatástalanul siklottak le a Károly lusta lelkéről, s a szegény özvegyasszony, aki az egész világon csak őt mondhatta a magáénak, nem egyszer sóhajtott föl szomorúan:

- Mi lesz belőled, ha nem fogsz leszokni a lustaságról?... Börtönben fogod végezni az életed... és én meghalok szégyenletemben...

Károly kimutatta a világtörténelemből, hogy a későnkelés nem minden esetben végződik bitófával és börtönnel, ellenben annál többször szégyenteljes kiállással a katedra mellé és nyilvános igazgatói megrovásokkal a tanári gyűlések után. A szegény Károly már nagyon is jól ismerte a csendes folyosókat, melyeken belül már javában prelegáltak a tanárok, az ajtók mögül kihallatszó éneklésszerű feleléseket, az iskolatársai gúnyos pillantását, mikor félkilenc táján lihegve a tanterembe lépett. Károlyt ilyenkor szégyenszemre a tábla mellé állították s míg a többiek verejtékes ábrázattal rajzolták a geometriai ábrákat, ő kipirulva gondolt egy szőke leányra, aki ugyancsak nagyot kacagta, ha őt ebben a furcsa helyzetben meglátná...

A szőke kisasszony azonban nem kacagta ki Károlyt, mert ő jó és szorgalmas kis leány léte, ilyenkor bekötött fejével törölgette a vizitszoba fauteuiljeit s csak néha vetett egy pillantást az utcára, mikor a poros törölrongyait kirázta... Károly előtt, aki csak egy impozáns hosszú kék ruhában, a tánciskola függönyös termében látta őt a vacsora előtti órákban, teljesen ismeretlen volt a törölgető, bekötött fejű kisasszony, aki csak lopva, tollseprővel a kezében, olvasta az ő lángoló verseit... Mert azon kellett volna kezdenem, ahova, ime, szerencsésen elértem: Károly talán el sem tudott volna aludni azon az estén, mikor az ő kék kisasszonyához meg nem irta a mindennapi költeményét...

Mi történt Károllyal e nevezetes szombat délelőttjén, a rabszolga keserősége lopózott-e a szívébe, aki egyszerre lerázza a láncait: elég, hogy Károly elgondolkodva állt meg a városház erkélye alatt... A várban nyolcat harangoztak s a nagy, mázsás harangok szava bűgva járta végig a házak dupla tetőit s elhalva suhant végig a kofássátorok gyümölcsei, a falusi asszonyok tejfölös bögréi, a piac ánisai, ugorkái és zöldségei fölött... Károly végig nézett a reggeli zajtól nyüzsgő piacon és elkeseredve dörmögte:

- Megint ki fognak állítani, mert mire a gimnáziumot elérem, bizonyosan meg lesz a félkilenc... Az emir (a történelem tanárát nevezték így) ismét kivonatot készített velem az ókorból és oda lesz a gyönyörű délutánom is... Nem fogok elmenni az iskolába... hanem szépen kísétálok a Zuggóhoz...

Károly a hóna alá csapta a könyveit és gyors léptekkel lekanyarodott a Kulka-utcába, mely lejtősen huzódott le a malmok felé. Édes májusi reggel volt és Károly oly könnyűnek érezte magát, mint egy gummilabda... A fák már virágoztak a városi tanácsosok kertjeiben, nyíló orgonák hajoltak ki a kerítéseken, a virágágyakon pedig káprázatos vizcsöppek csillogtak... Károly úgy érezte, hogy hősiesen cselekedett és jókedvűen hessegette a kakasokat, amelyek az udvarok földjében kapirgáltak... Eszébe jutott az emir, aki most a peloponnézusi háborukat adja elő a gummi-szagu osztályban és a szegény kollégái, akik sóhajtvá nézegetnek kifelé a vár magas bástyaablakán... És Károly elégedetten szólott önmagához:

- Milyen számárság lett volna összeszidatni magamat, mikor a májusi verőfényben járhatok! A malomnál vajas kenyeret veszek négy krajcárért és olyan költeményt írok, hogy a vén Petrarka is megirigyli...

Szerencsésen kiért a malomig, mely a Zuggó mellett örölte a friss buzát és egy darabig jókedvűen nézegette a hosszú parasztszekereket, a csendesen filozofáló csacsikat, a lisztes, huncutkodó molnárinasokat, akik a zsákok körül settenkedtek... Később vajaskenyeret vett négy krajcárért és a rozszant fahidon át, kibaktatott a molnárkertbe, ahol egész csirkekolóniák sétáltak a zellerek és a saláták között. Károly megette a vajaskenyeret, majd ábrándosan hanyattfeküdt a fübe... A szalmakalapja alá incselkedő napsugarak surrantak be és az égen még egy báránnyfelhő sem uszott... A kertre, a malomra mondhatatlan csönd borult, csak a kerék zúgott messziről a patak mellett és a tyukok kotkodácsoltak a zöld veteményes ágyakban... Oly bájos délelőtt volt, hogy Károly akár örökké hanyattfeküdt volna így a hegyoldalban és folyton csak arról gondolkodott volna, amit most a lelki szemével látott... Károly egy elsőemeleti szalonban látta magát (a függönyökön át egy kékruhás fiatal asszony leselkedett be) előtte pedig az öreg Sedenich Lázár állt, meggörnyedve, reszkető inakkal, vén hangjával ekkép szólva hozzá: „Ünnepelt költő, én voltam az a szerencsés, aki önt a poétikába beavattam... Most egy nemzet néz önre, akkor csak a kegyesrendiek gimnáziuma nevezhette büszkén a magáénak.

És Károly diadalmasan nézett a kékruhás asszonyka felé, aki megindulva ontotta könnyeit...

Ilyenek kóvályogtak egy darabig a Károly fejében, míg a szekerek lármája föl nem verte az álmodozásából... Károly elővette a ceruzáját és írni kezdett... Nem lehet tagadni, hogy a múzsa mindig jó szemmel nézte őt, de Károly talán sohasem irt oly verset, mint most... A versnek ez volt a címe: *Álom*... A rimeket a patak sugta a fülébe, a gondolatokat az orgonák illata hozta... A sorok könnyedén, dallamosan peregetek ki túláradt szívéből és Károly sirni szeretett volna, oly édes érzékenység fogta el... A százszorszépek kíváncsian néztek a költőre és a tyukok elkotródtak a szomszéd kertbe... Egy vén kakas olyan formán nézett rá, mintha ekkép szólott volna:

- Csitt, mindenki hallgasson, mert a fiatal Farkas ur éppen a percben alkotja meg legbájosabb költeményét...

*

Igen t. olvasók, önöket ép úgy ki kell zökkentenem a hangulatból, ahogy a szegény Károlyt kizökkentette az a nagy vörös tenyér, mely most hirtelen a füléhez nyult... Károly ijedten ejtette le kezéből a ceruzát és mikor sápadtan föl nézett a papírról, elsőbben is a vén Sedenich Lázár kegyetlen arcára esett megrémült tekintete...

Károly előtt forogni kezdett a világ, a malomkertben az öreg piárista nézett vele gúnyosan farkasszemet... És Sedenich körül harminc vihogó deák gyönyörködött a szerencsétlen költő zavarában, mert a kaján és rettentő véletlen (mely mindig ellensége volt a költőknek) éppen az ő csöndes zugolya elé hozta a kiránduló ötödik osztályt...

Ebben az időben történt ugyanis, hogy az öreg Sedenich minden másodnap botanizálni vitte az őrizetére bizott diákokat... Néha a Sashegyre, a Gulyás-dombra, néha az Apácavölgybe vagy a Zuggó-malom százszorszépei közé... Sedenich tanár ur ilyenkor szivarra gyújtott, a gyerekek pedig a környék összes aludttejét kiitták. Sedenich tanár ur (hallatlan dolog ez!) néha vicceket is mondott utközben, néha azt is megengedte, hogy a gyerekek népdalokat énekeljenek.

A szegény Károlynak bezzeg nem jutott most az eszébe, hogy népdalokat énekeljen, sőt talán arra is képtelen lett volna, hogy egy rövid szót kimondjon. Csak egy széles, zöld, kopott reverendát látott maga előtt, s egy gúnyos, borotvátlan arcot, mely szurósan meredt a fübe lehulló papirosra...

- Hát itt van a drágalátos deák, - mondta Sedenich tanár ur, - míg mi az iskola szent falai között szerzünk kincseket az élet számára... Hé, Koller, vegye csak föl azt a papírt, ami ott hever a drágalátos lábánál...

Koller fölvette a papírt, Sedenich tanár ur pedig a deákok mennyei gyönyörűsége közepette olvasta föl a szegény Károly költeményét... Oh, tisztelt olvasók, milyen kegyetlen tortúra volt az a szerencsétlen költőre, aki szívesen elsüllyedt volna szegényében... A múzsa ijedten rebtent el a ribizkebokrok közt, Sedenich tanár ur pedig diadalmasan lóbálta meg a sűrűen teleírt papirost...

- Hát ezzel töltjük a drága időt, amíg a többiek a sikmértant, a gömbmértant és gömbháromszögtant tanulják?... Ki fogom csapatni, mint az intézet szégyenfoltját... A semmittévő verseket farag, mikor annyi hasznos tudomány van a világon... Verseket... léha alanyi verseket... sőt uram bocsáss, szerelmes verseket...

Iszonyodva kulcsolta össze nagy vörös kezét, majd haragosan dobbantott a lábával:

- Holnapra kétszázszor fogja leírni ezt a mondást: „A versirással csak haszontalan nebulók töltik az idejüket.” És egy héten át mindennap ott marad ebéden az iskolában. Papirgombócot és tintalevest fog enni... és a színházba meg a tánciskolába egész éven át nem kap többé engedélyt...

Károly szemét elöntötték a könnyek, Sedenich tanár ur mérgesen rivallt rá:

- Kotródjék!...

És Károly összetörve, megalázva, a diákok gúnyos nevetése közt surrant végig a veteményes ágyak közt, a fahidon, a malomudvaron... és arra gondolva, hogy a tánciskolát is mindörökre bezárták előle, egy pillanatig töprenkedve állt meg a Zuggó fehér hajjai fölött. De aztán eszébe jutott az édesanyja... és Károly elfordult a Zuggótól...

*

Igy csöpögtette Sedenich tanár ur a serdülő ifjuba a költészet iránt való érdeklődést és hajlamot...

A topoly-füredi juniális.

Molnár érzett valamit a fejedelmek cinizmusából: tudta, hogy a legtöbb leány a felesége lenne, hacsak a kis ujját kinyujtaná. Hatezerholdas, adósságmentes szabolcsi dominiuma a nábobok nimbusát fonta rövidre nyírt feje köré, s mivel a vagyona nélkül is korrekt megjelenésű uri ember volt, nem igen kellett volna a népmesei hőstettekhez folyamodnia, hogy csinos feleséget kapjon. De Molnár, aki két éven át a fővárosban töltötte a téli hónapok javarészét - kártyázott, ivott, udvarolt és bálozott - egy napon gyógyithatatlanul a fejébe vette, hogy csupán a pénzéért szeretik. Ettől fogva a legédesebb mosolyok, a legbiztatóbb pillantások is teljesen kárba veszttek a számára, mert Molnár a legkékebb és a legfeketebb szemekből egyaránt ezt a vágyat olvasta ki:

- Jó volna lépre csalni ezt az ártatlan falusi nábobot... Egy ilyen férj mellett egészen csinosan lehetne berendezni az életet...

Molnár még egy darabig feljárt a kaszinóba, a megyéje gazdasági egyesületében még néhány-szor lelkes beszédek mondott a gőzekék és kukoricamorzsolók mellett; a nyolcvanötödiki kiállításon meg külön pavillonban mutatta be dominiuma termékeit; de később, mint V. Károly császár, ő is teljesen szakított a világ ostoba hiuságaival. Két év óta nem járt föl többé Budapestre, a megyei gyűléseken nem vett részt, a szomszédainál csak a legzordonabb téli napokon vizitelt, s búsan, bagoly módjára huzódott meg a falusi kastélya toronyszobájában. Mikor ebédre lecsöngették a tornyából, huga, özvegy Palásthy Gyuriné, aki fiatalos életkedvvel kormányozta a kastélyt és a majorságot, szemrehányólag nézte végig a bátyja tüskés ábrázatát.

- Szépen vagyunk, - mondta neki, - ha így folytatod, két év múlva senki sem tud megkülönböztetni Rosenberg urtól, a pálinkafőződtől...

Molnár közömbösen vállat vont és szó nélkül, de pompás étvággal ült le ahhoz a jó ebédhez, amelyet a huga az asztalra tétetett. Mikor Palásthy né ilyenkor a képzeletbeli sógorasszonyát emlegetni szokta, Molnár nevetve rázta meg a fejét.

- Szegény Mariskám, - mondta neki, - arról bátran letehetsz, hogy a sógorasszonyodat valaha megismered... Nem termett még olyan fehérszemély, aki ide asszonykép fog beköltözni...

- Hát a tornyodban akarsz megöregedni? - kérdezte Palásthy né szomoruan.

- Inkább a tornyomban öregszen meg, semhogy egy önző kis macskával kössem össze a hátralévő napjaimat...

Palásthy né ilyenkor szomoruan vizitelte végig a falusi barátnőit, szomoruan tenniszezett, szomoruan táncolt reggelig a majálisokon és szomoruan állította össze a divatlapokból a tavaszi toilettejeit... És lefekvés előtt, ha a másnapi rendeletekkel végzett, buzgón fohász-kodott a jó Istenhez:

- Küldj valamit jó Istenkém, ami a szegény Ferit mielőbb meggyógyítsa.

A jó Isten, aki többféle gyógyító-módot ismer, mint a legkitünőbb orvosi fakultások, csak-ugyan küldött valamit a blazirt Ferinek: egy csinosan kifejlődött idegzsábát. Molnár sokat szenvedett a téli hónapokban, s mikor március végén a megyei főorvos megvizsgálta, kiderült, hogy okvetetlen szüksége van a topoly-füredi gyógyvizekre.

Molnár tehát becsomagolta a koffereit s a huga nagy sürgetésére még arra is elhatározta magát, hogy megborotválkozik. Mikor Palásthy né, egy juniusi hajnalon, a kocsiba szálló bátyjától bucsut vett, kedvteléssel nézte végig a csinos, szemrevaló fiatal embert, akit egy

kissé frissebbé tett a hajnali szellő s a készülődések százféle izgalma. Palásthyne egy könyvet törölt ki a fekete szeméből.

- Isten veled, - mondta, - érzem, hogy egy idegen asszonynak kell átadnom a télire a kormány-pálcát...

Molnár reggel érkezett meg Topoly-Füredre, s bár a fürdő zsufolásig tele volt vendégekkel, szerencsésen kapott egy szobát a *Fenyveslak* első emeletén. Unottan járt egész nap a tóparton, s az ebédnél bizonyos örömmel konstataálta, hogy egyetlen ismerőse sincs a fürdőben. Délután jól kialudta magát s mivel idegen helyen nem igen tudott volna lefeküdni éjféel előtt, céltalanul kóborolni kezdett estefelé a népes topoly-füredi villatelepen...

Majdnem a faluig jutott a sétája közben, de az Emma-villánál befordult a kis fenyveserdőbe, mely a fürdőhelyet a falutól elválasztja. Az erdőből cigánymuzsika hallatszott feléje s mikor Molnár kíváncsian a zene felé indult, csakhamar egész sor égő lampion pillantott meg a fiatal fenyőfák között.

A fürdőintézet diszbeöltözött hajduja, akit a tisztás szélén megszólított, csodálkozva nézett a szemébe.

- Hát nem tudja a nagyságos ur, hogy ma a Sámuel-intézeti árvák javára velencei éjszakát rendeznek? Oszkár főherceg is itt van a mulatságon a kísérő tisztjeivel együtt...

- Velencei éjszakát az erdőben? - kérdezte Molnár megütődve.

- Hát persze... Emberemlékezet óta itten tartották meg az összes velencei éjszakákat...

Molnár végignézett a szürke ruháján, fehér mellényén, a sárga cipőjén, de aztán elszántan odalépett ahhoz a kis asztalhoz, ahol a belépő-jegyeket árulták. Pár pillanat múlva maga is benn volt a homokos, fehér köröndben, melyen jókedvű tömegek hullámozottak a tarka lampionok alatt. A cigányok már készülődtek a csárdásra és egész sereg fehérbe, rózsaszinbe öltözött fiatal leány szivta magába izgatottan az erdő éjszakai illatát. A fürdőigazgató, aki a királyi tanácsosi méltóságot viselte, alázatosan hajlongott Oszkár főherceg előtt, a táncrendezők pedig széles gesztusok kíséretében konferáltak az emelvényen álló primással. Mikor a cigány végre belevágott a hegedűjébe, hangos kurjantások közt ragadták el a leányokat, aggódó édes anyjuk oldala mellől...

Molnár valaha szenvedélyes csárdástáncos volt, de két év óta, hogy falusi remeteségét megkezdte, egyetlen lépést sem táncolt. Az utazás bolygatta meg az idegeit, vagy a szokatlan környezet hozta-e ki a rendes kerékvágásából: a cinikus, lomha Molnár most különös hajlandóságot érzett magában arra, hogy egy leányt a kedve szerint megforgasson. Habozva tekintett szét a csipkés, nyáriasan könnyű leányok között és mivel két év óta alig látott egy igazi uri lányt, most egészen kipirult izgalmában e szép, kíváncs fiatal teremtesek láttára.

- Nyugodtan táncolhatok, - mondta magában, mert itt ugyancsak senki sem tudja, hogy honnan pottyantam ide a topoly-füredi fenyveserdőbe... Ha véletlenül megszorítanak a kezemet, bizonyos lehetek, hogy nem a hatezer holdamra gondolnak... Utóvégre érdemes megtudni, vajjon mit érnék, ha csak egyetlen jóra való nyári kabátot mondhatnék a magaménak az egész föld kerekén...

Gondosan alább huzta a mellényét, a nyakkendőjét megigazgatta s a régi udvarias Molnár mosolyával hajolt meg egy himzettruhás leány előtt.

- Molnár, - mondta röviden.

Karjára füzte a kis himzettruhást (egy édes, piszeorru, szőke baba volt) s meg sem állt vele a pódiumig, ahol a cigányok muzsikáltak. Hogyan történt, hogyan nem, Molnár nyomát sem érezte magában az idegzsábának, s kalap nélkül, az elfeledett fiatal kora könnyelműségével

forgatta meg kipirult táncosnőjét. Két év óta most érezte először: milyen boldogság élni és milyen boldogság hajadonfővel csárdást táncolni egy illatos, szellős juniusi éjszakán... Az *ujrá*-k már javában folytak és új táncoló generációk váltották föl a régieket, mikor Molnár még mindig fáradhatatlan szenvedéllyel lobogtatta a zsebkendőjét a cigányok felé...

- Minden évben itt töltik a nyarat? - kérdezte tánc közben a kis pizsétól.

- Nem, az idén jöttünk először ide... Tavaly is, harmadéve is a goiserni malomban nyaraltunk.

- És állandóan hol laknak?

- Nagyszerű, hát még ezt sem tudja? Apa a *Guttenberg-Társulat* direktora, hiszen őt minden gyerek ismeri...

- Eszerint maga budapesti leány!

- Persze...

Molnár kissé kedvetlen arcot vághatott, mert a kis himzettruhás nevetve szögezte rá a csillogó fekete szemét.

- Talán csak nem hiba a maga szemében, hogy budapesti lány vagyok?...

- Nem, de azért jobb szeretném, ha nem lenne budapesti...

A szép leány már nagyon kifáradt a táncolásban, a keble lihegett a csipkeruhája alatt és bágyadtan, nagy lélegzeteket véve, állt meg a lampionok alatt, kendőjét a nedves ajkához szorítva, Molnár előtt oly bájosnak, oly frissnek tűnt föl a táncoló baba, hogy egy percre le nem vette a szemét róla.

- Van már táncosa a négyesre? - kérdezte tőle.

- Igen, - felelte a leány szomorúan, - igen; Béla épp az imént mondta, hogy velem szeretne táncolni...

- És ki az a Béla?

- Az unokabátyám, Vass Béla főhadnagy...

És a pillantását szemérmatosan lesütve, halkán tette hozzá:

- Ha Béla lemondana, szívesen magával táncolnám a négyest...

Molnár búsan intett.

- Béla nem fog lemondani; csak nem bolond, hogy magáról lemondjon... Béla bizonyosan szerelmes, aminthogy nem lenne józan esze, ha magába nem lenne szerelmes...

A kis himzettruhás hangosan elnevette magát.

- Béla szerelmes, - mondta kacagva, - abban igaza van, de elhiheti, nem belém szerelmes... Velem csak udvariasságból táncolja a négyest... és ő volna a legboldogabb ember, ha szépen ott hagyhatna a faképnél...

- Hát ugyan kibe szerelmes, ha nem magába?

- Látja azt a magas, fekete leányt, aki azzal a szalmakalapos urral beszélget?... Az Szabó Klári, a Szabó ezredes leánya... És látja azt a főhadnagyot, aki a cukrászda mellől olyan haragosan pillant arrafelé... Az meg Béla, a szegény Béla, akinek velem kell táncolnia az első négyest...

- Hát akkor miért nem táncol a szegény Béla Szabó Klárikával?

- Mert Klári meg Sörös doktorral foglalkozott, aki három hét óta rohamlépésekben hódította meg Szabó ezredest és a Klári kegyetlen anyuskáját...

A cigányok abba hagyták a muzsikálást, Molnár pedig visszavezette a táncosnőjét az édes anyjához. Mig a körülállók sűrű tömegén keresztül vergődtek, Ella kisasszony (mint utólag ki fog derülni, így hívták a kis himzettruhást) ezt sugta a fölhevült Molnár fülébe:

- Ha szeretné velem táncolni az első négyest, hivassa el valamikép Sörös doktort a mulatságból... Akkor Béla örömet átenged magának... és még a kezemet is megcsókolja érte...

Molnár megivott két pohár pezsgőt, majd gondolkodva ballagott ki az erdőbe, ahonnan a fürdő összes szobaleányai nézték vihogva a juniálist...

Még látta az Ella kisasszony fehér ruháját, még érezte az illatot, mely a lány szőke hajától feléje csapott... Oly tele volt a szíve, hogy az egész világot a keblére tudta volna ölelni... Ki tudja mire gondolt, hogy egyszerre csak így sóhajtott föl:

- Milyen más lenne, mint odafenn a toronyban... Végre hát megtaláltam volna azt, aki nem a hatezer holdammal kacérkodik... Azt sem tudja, honnan csöppentem ide; akár ötven forintért másolhatnék az adóhivatalban...

És letépve egy vékony füzfaágat, hevesen hadonázni kezdett a homályos erdő fái között.

- El fogom hivatni az ostoba doktort... és a szegény Béla az ő szép Klárijával fogja táncolni az első négyest...

Visszasietett a tánckörönd felé és a lacikonyhánál megcsipte a fürdőintézet hajduját, aki a sikoltozó lányoknak udvarolt.

- Ismeri kend Sörös doktort?

- Hogyne ismerném, instálom...

- Rögtön fölkeresi és megmondja, hogy az államtitkár, aki az este érkezett a fürdőbe, hirtelen rosszul lett... A doktor urat türelmetlenül várják; tehát azonnal sietnie kell a Karolina-villába... Ez pedig a magáé a fáradságáért...

Molnár jól látta a buvóhelyéről, amint a hajdu átadja az üzenetet, s amint Sörös doktor ijedten nyul a széles szalmakalapja után... Mikor tíz perc múlva visszatért a táncosokhoz, a cigányok épp akkor harangoztak be a négyesre... Ella titokzatosan intett neki:

- Jőjjön gyorsan... Bélával már elintéztem a négyes dolgát... Látja, milyen boldogon cseveg Klárijával... Meg lehet elégedve... egy embert az egész életére boldoggá tett...

- Nem egyet, kettőt tettem boldoggá, - szólott a cinikus Molnár érzékenyen.

- És ki a másik?

- A másik én vagyok... önmagam...

A kis himzettruhás a homlokáig elpirult.

- Molnár, - mondta neki remegve, mintha egyszerre valami forró láz borzongatná...

A négyes tovább tartott egy félóránál, Molnár pedig másnap reggel egy kosár harmatos rózsát küldött a Lujza-nyaralóba... A cigányok négy estén át a Lujza-nyaraló csukott spalettái alatt játszották a magyar nótákat és az olasz szerenádokat, ötödnapra pedig a következő távirat keltette föl a szunnyadó Palásthynt:

„Jőjj azonnal, ha még *nőtlenül* akarsz találni.”

*

Ischlben, egy vasárnap délbén a *Hotel Bauer* table d'hoteljánál, egy sereg angol és francia vendég közé ékelve, ezt sugta egy fiatal magyar ur az ötnapos felesége fülébe:

- Tudja-e, hogy miért kértem meg a kezét?

- Nagyszerű... hát mert szerelmes volt belém...

- Oh, ez magában nem lett volna elég... Sohasem kértem volna meg egy leányt pusztá szerelemből, mert mindig az a gondolat kinozott, hogy a vagyonomért szeretnek... Maga volt az első, édes, aki önmagamért szeretett...

- Honnan tudja? - kérdezte a fiatal asszony kacérul.

- Mert azt sem tudta, ki vagyok, honnan jövök és mégis velem akarta táncolni az első négyest... Emlékszik a topoly-füredi juniálisra?... Még akkor, azon az éjszakán megfogadtam, hogy feleségül veszem...

A fiatal asszony letépett egy szőlőfürtöt és kedveskedve dugta az ura ajka közé az édes, kövér szemeket, aztán közelebb hajolt az ura füléhez és ekként szólott hozzá komolyan:

- Hogy igazán szeretem, most fogom bebizonyítani, mert a topoly-füredi juniális - legalább a maga nemében - mitsem bizonyíthat... Téved, hogy nem tudtam volna, kivel táncolok, mert már az első látásra megismertem... Patríchék a nénikém mellett laknak Budapesten és én mindennap láttam magát Patríchéknál, mikor kis lánykoromban odafenn voltam az anyuskámmal... Tudom, hogy jobban esnék, ha ezt sohasem mondanám meg, de megmondom, mert semmit sem szabad titkolnom maga előtt... Ha nem szeretném, könnyen megcsalhatnám, de mert szeretem, hát megmondom az igazat...

- Tudta... hát tudta, hogy ki vagyok?... És már akkor a *négyes előtt* is tudta?...

- A legelső percben, amikor megláttam...

Molnár hallgatott pár pillanatig, aztán megszorította a felesége puha kezét.

- Áldjon meg az Isten, amiért ezt a juniálison meg nem mondtad, mert ha megmondod, bizony Isten még most is ott kuksolok a tornyomban...

Megcsókolta a felesége kezét és nevetve tette hozzá:

- Megcsaltak, számár voltam, de az is huncut, aki bánja...

A diadalkapu.

Sólyom, amíg a vasuti kocsija vigan dőcögött tova a vajk-szent-mihály-petrováci szárnyvonalon, még egyszer elolvasta azt a hosszú levelet, amit a főkortesétől kapott. Kapuvári Béni ur, aki már körülbelül nyolc generációt vitt be SzentMihályfalváról a parlamentbe, többek közt az alábbi sorokat intézte a kerület reménybeli képviselőjéhez:

„Pákozdon magam várok Nagyságodra, hogy Mihályfalváig még megbeszélhessünk egyet-mást a körut programjára vonatkozólag. A mihályfalvi vasuti állomáson, melyet ez alkalomra virágfüzerekkel diszittettem föl, egy csapat fehérruhás leánya várja Nagyságodat, akiknek egyike szép beszéd kíséretében nyújt át egy gyönyörű bokrétát. A mihályfalvi főutca szélén hatalmas diadalkapu áll, fenyőkből, nemzeti színű lobogóból és száz meg száz viruló napraforgóból... Itt az apátur ő nagysága fog beszélni és a helybeli kereskedő ifjak dalosköre elénekeli a himnusz és a szózatot. Majd megindul a menet a fellobogózott utcán át, elől a parasztbandérium, három cigányzenekar, majd a nép, a környékbeli választók és a tüzoltó banda. Programbeszédét Nagyságod a Vásártér egy erkélyes házáról dörghi el, óriási hatással és frenetikus tetszészaj közepette. Este bankett, fáklyásmenet és a kereskedelmi daloskör szerénádja...”

Sólyom kéjesen dőlt hátra a kupé piros plüss vánkosán és behunyt szemmel vonultatta el lelke előtt a tarka ünnepi programot! Diadalkapu, fehérruhás leányok, szónokló apátur, fáklyásmenet, bankett és szerénád! Most már nem bánta az ezer forintját, amit Béni ur előleges költségekre követelt és a szemét gyönyörködve legeltette végig a szántóföldeken, réteken, erdőkön, melyek a kupé ablakából elmaradoztak. Mindez az ő kerülete volt és Sólyom halkan mondogatta magában: „A kerületem.” Ugy érezte magát, mint a fejedelem, aki az udvari kocsija ablakából nézi a tovaszáguldozó birodalmát. Eddig sohasem volt része a nyilvános ünneplésben, szerényen, majdnem fukarul adminisztrálta az ügyvédi irodáját és eleintén még csak hallani sem akart arról, hogy képviselőnek fellépjen. De mikor az atyja papirjait, készpénzét, házait és szülőit átvette, egy percig mégis tudatára ébredt annak, hogy a gazdag ember a hazának is tartozik valamivel s nem utasította el kerekén a mihályfalvi deputációt, mely a kerület mandátumát felajánlotta neki. Mikor az eddigi képviselő püspökké lett, a polgárok ő rá gondoltak, mint a város egyik szülöttére és Sólyom mindinkább megbarátkozott a gondolattal, hogy a parlamentben a helye. Az ezer forintot még sajgó szívvél tette a postára, de most, hogy a vonat mindinkább közelebb vitte a választókerület székhelyéhez, ellágyulva olvasta át újra - és újra a vén kortes levelét. Sólyom már szinte maga előtt látta a szónokló apátot és a szeme belekáprázott a fáklyák lobogó lángjába. Önkénytelenül próbálgatni kezdte a beszédet, amit az erkélyről az éljenző néphez intézni fog:

„...örömmel jöttem, tisztelt barátaim, örömmel, mert a szívem azt dobogja, hogy itthon vagyok... E vén házak hangosan beszélnek hozzám, mert ez a hely volt gyermekreményeim, örömeim és bánataim színhelye... És mikor most az Önök szíves felszólításának eleget tettem, az imádott haza sorsa lebegett a lelkem előtt, a haza, melyért mindnyájunknak halni kell...”

Sólyom mámorosan gesztikulált, mert a szíve csakugyan tele volt azzal, amit az ajka hangosan elmondott. A szereplő férfiak lázas izgalma fogta el, a politikus lelkesedése és ihletettsége, aki érzi, hogy magasabb a többi embernél. Nem volt ostoba vagy elfogult - és most úgy érezte, hogy az ünneplés, a fehérruhás leánysereg épp oly joggal megilleti őt, mint a diadalkapu és a fáklyásmenet. Még egy hét előtt nevetségesnek találta volna mindezt, de most csöndesen bólogatott.

- A munkát, a szerénységet, a zajtalan küzdelmet jutalmazták... Elvégre hát mindenki megéri az időt, amikor az érdemeit elismerik...

Boldog lett volna, ha valakinek megmutathatja a Béni ur levelét, de a kupében egy teremtet lélek sem ült. Mikor Szeghalmon a kalauz egy pillanatra benézett a kupéba, Sólyom mondhatatlan vágyat érzett, hogy legalább ezzel a becsületes munkással szóba álljon:

- Mikor volt utoljára Mihályfalván?

- Tegnapelőtt, nagyságos ur, a vegyessel... De a személyvonatot még aznap este Petrovára vittem...

Sólyom szerényen mosolygott:

- Azt hittem, látta a földiszített pályaudvart... Engem várnak... diadalkapuvál és fehér ruhás leányokkal...

A pákozdi megállónál egy őrszakállu uri ember kapaszkodott föl a vonatra: Kapuváry Béni, akiről a környék legendái azt beszélik, hogy a saját költségére állandó ruhátárt tart fehér mollruhákából, nemzeti színű pántlikákból, zászlókból, tollakból s egy kereskedő komolyságával és ügyességével szolgálja ki a hozzáforduló jelölteket. Sólyom, mikor az öreg kortes kofferjei kíséretében a kupéjába lépett, meghatva borult a nyakába:

- Isten hozta, édes bátyám... Isten hozta, - mondta hálásan.

Áradozva köszönte meg a hozzája intézett levelet, de a vén Kapuváry egy sündisznó óvatosságával hallgatta az utitársa rapszódiaját.

- Minden meg lesz, - szólott később rezerváltan, - a diadalkapu, a bandérium és a fáklyás-zene... És a mandátum is meglesz, ha az uramöcsém teljesen reám bizza magát... Husz éve választom a követeket és még senkit sem csaltam meg... De Julius Caesar bölcsen megmondta több ezer év előtt, hogy a hadviseléshez három kellék szükséges: pénz, pénz és pénz...

- Hiszen küldtem tegnapelőtt ezer forintot! - mondta Sólyom kissé megütődve.

- Igenis, megkaptam, el is költöttem. Micsoda ezer forint az alkotmányos küzdelemben?... Ezer forintból még a tollakra sem jut elegendő és a zászlónyelek, fájdalom nem teremnek vadon a mihályfalvi erdőben.. Az uramöcsém most további háromezer forintot fog a kezemre adni, hogy a legszükségesebb kiadásaink fedezve legyenek...

- Háromezer forintot! - kiáltott föl a fukar Sólyom ijedten.

- Egyelőre háromezer forintot, a többi majd akkor, ha a körutat bevégezzük...

Sólyom, aki mindeddig mámorosan gondolt a fogadó ünnep csillogó részleteire, most elgyöngyölgően dőlt hátra a kupében.

- Minek most erről beszélni, - szólott kitérőleg, - mikor egyelőre még a kezdet legkezdetén vagyunk... Ma el fogom mondani programbeszédemet, a többi majd akkor lássuk meg, ha Budapestre visszatértem...

A vén kortes erőiesen rázta meg hosszú őszülő szakállát.

- Nem úgy van ám az, - dörögte keményen, - nem úgy, ahogy azt uramöcsém gondolja... Előbb a háromezer forint, aztán a többi. A kerület szóba sem áll Nagyságoddal, ha a pénz nincs előre a kezünk között.

- Most kell annak meglenni ebben a pillanatban?

- Most, mielőtt Mihályfalván kiszállunk.

- És ha mégsem adom oda?

- Akkor? - kacagott föl a vén Kapuváry derülten. - Akkor, engem ugyse, nem fog átmenni Nagyságod a diadalkapun.

Sólyom, mintha valami villamos ütés érte volna, ijedten összerezzen.

- Hogyan mondta? - szólott remegve.

- Azt mondtam, hogy nem fog átmenni a diadalkapun és nem is fog átmenni, arról kezeskedem... A fehérruhás leányokat már nem küldhetem vissza, az apát is el fogja mondani a beszédét, de a diadalkapumon át nem bocsátom, azt elhiheti... Elmehehet mellette jobbról is, balról is, de hogy a közepén nem megy el, azt én mondom... Ki parancsol nekem a diadalkapuból?... A fenyőket én hozattam az erdőből, és a nemzeti színű szövet árával is egyelőre még én tartozom a boltosnak... A diadalkapukat nem a szegény ördögöknek találták ki... Elvégre a trottoiron is lehet járni, ha az embernek diadalkapura nem telik...

- De hiszen ez a tisztelet és a hódolat jele; - szólott a naiv Sólyom bágyadtan.

- Ugy van, a tisztelet és a hódolat jele, de a tiszteletet épp oly kevésbé adják ingyen, mint a zsemlet vagy a császárkörtét...

A vonat hangosan füttyentett és Béni ur fölcihelődött üléséből.

- Nos? - kérdezte szigoruan.

Sólyom egy mártír szelidségével tépett ki egy lapot a noteszéből s reszkető kézzel irta meg az utalványt a budapesti bankjához. A vonatot egetverő éljenzés fogadta és amikor a Rákóczi-induló nagynehezen véget ért, egy szőke, fehérruhás apró leány csinos bokrétát nyújtott át a meghatott Sólyomnak. A banderisták gyönyörű lovascsaportja után harminckilenc diszes fogat kísérte a jelöltet a városba, melynek határánál az apát ő nagysága egy klasszikus citátumokban gazdag beszéddel üdvözölte nagynevű földijét. A diadalkapu, melynek szalagjai vigan lobogtak az aranyos napsugárban, ezt a fölirást viselte: „*Isten hozott!*” A mozsárágyuk dörögtek, a padlásablakokból pedig kalapokat, kendőket lengettek a jelölt sötétkéék landauere felé. És mégis csodálatos, a fenyőfák büszke iverete alatt nem a délelőtti mámoros Sólyom haladt el többé, hanem egy meggörnyedt, szomorú pesszimista, aki tudja, hogy a lelkesedésnek ép úgy megvan az árfolyama, mint a repcének vagy a lucernának.

Elvek.

- Kétféle eset lehet, - szólott Papp Sándor, mikor feleségével a Nemzeti Színházból kifelé jöttek. - Vagy szeret az asszony... és ez esetben nincs ok a féltékenykedésre, vagy nem szeret... és ez esetben minden töprengés nevetséges.. Csak a gyöngé, habozó jellemek bibelődhetnek ilyen haszontalan érzéssel...

- És Othello? - kérdezte a felesége, aki fehér selyembelépőjében, csipkés fejkendőjével gondolkodva lépegetett az oldala mellett.

Papp Sándor gúnyosan elnevette magát.

- Othello, szép példákra hivatkozol. Az öreg Shakespeare érzései még a kiklopsok idejéből valók és ma ép oly kevésbé lehet Othellokat találni a dunaparti korzón, mint Hamleteket vagy Lear királyokat...

A *Bernardo Montilla* előadását hallgatták végig a színházban és most vacsorázni mentek egy fogadó éttermébe. Papp Sándornak nem is igen volt oka arra, hogy féltékeny legyen. Hathónapos férj volt, nyulánk, barna, kissé vad, mint egy pogány fejedelem. Furcsa lett volna annak az asszonynak az izlése, aki ezt a szép darab férfit egy divatosan öltözött udvarló kedvéért valaha meg tudta volna csálni.

Az enervált férfiak és az ideges asszonyok korában valódi ritkaságszámba ment ez a két erőteljes, viruló élettől duzzadó teremtmény. Ha Papp Sándor és a felesége valamely nyilvános helyen megjelentek, tetszőleg néztek utánuk az utcai járó-kelők:

- Ezek aztán megtalálták egymást!...

Mikor a Kossuth Lajos-utcában a Dunapart felé befordultak, az asszony türelmetlenül hallgattatta el a folyton filozofáló Papp Sándort:

- Törődöm is én a féltékeny férjekkel... Vigyen vacsorázni, mert mindjárt meghalok az éhségtől...

Az étterem fehér asztalai fölött villamos ivlámpák ragyogtak és a sötétzöld pálmagruppok homályában selyemruhás, kipirult asszonyok csevegtek étkezés közben az udvarlókkal. Pappék szerencsésen elfoglalták azt a gazdátlan asztalt, mely a portlandi herceg számára volt fentartva, s a pincér, aki hónapok óta kiszolgáltatta őket, csakhamar diadalmas pillantással helyezte eléjük a villamfényben csillogó alpakka tálakat...

Pappné, aki hathónapos asszonykora dacára, még mindig leányos félénkséggel jelent meg minden nyilvános helyen, rózsás arccal nézett körül a zsufolásig megtelt étteremben... Mikor később zavartan dugta fehér keztyűjét a férje szivarzsebjebe, Papp bámulva nézett a szeme közé:

- Kit láttál megint?

Annyira ismerte a feleségét, hogy rögtön észrevette rajta, ha valami belső felindulás megzavarta. Ehhez nem kellett sok pszichológiai tudomány, mert Pappné akkor is elpirult, ha egy kolostorbéli barátnőjét pillantotta meg a Népszínház nézőterén.

- Kit láttál? - ismételte a férj kíváncsian.

A szép asszony mosolyogva nézett az ura szemébe.

- Egy leánykori kérőm vacsorázik az átellenes asztalnál...

Papp izgatottan nézett körül.

- Melyik az?

- Ne nézz oda... még megtudja, hogy róla beszélünk...

És suttogva folytatta:

- Oláhnak hívják... a tulsó oldalon ül, éppen a villamos lámpa alatt...

- Oláhnak! - mondta Papp Sándor meglepetve. - Csak nem Oláh Feri kérte meg a kezedet?...

- Hát ismered?

- Hogyne... Hiszen két éven át mi ketten rendeztük az összes budapesti bálakat.

- Az Istenért, akkor el ne áruld, hogy tudsz valamit...

- Hát hogyan történt, hogy a te kezetre pályázott?

- Rohitsban voltunk együtt, ahol anyus gyomorbaját gyógyították... Négy héten át velünk járta a stájer fenyveseket és egy koncerten együtt játszottunk négykezes a Szent Nepomuk árvái javára... Mikor ősszel Budapestre jöttünk, Oláh kérésképp állított be egy októberi napon az apa ügyvédi irodájába...

- És kosarat kapott?

- Apa kosarat adott neki, mert nem találta elegendőnek a jövedelmét...

Papp gúnyosan nevetett.

- Eszerint hát apán mult az egész partie!... Ha tőled függ, már talán Oláh Ferinének hívnának...

Az asszony kacérul bólogatott.

- Nem mondom, hogy nem tetszett, mert csinos és mulatságos ember volt... De arra sohasem gondoltam, hogy a felesége legyenek.

- És ha apa azt tanácsolta volna, hogy menj hozzá?

- Akkor meglehet, hogy hozzá mentem volna...

Papp elkeseredve dobta le kezéből a félig lehámozott őszi barackot.

- Legalább van benned annyi őszinteség, hogy bevallod...

- Csacsi, hiszen téged nem ismertelek akkoriban.

- És eszerint a legelső jött-mentnek felesége lettél volna, aki a kezedet megkéri?...

- Bocsánatot kérek, Oláh nem jött-ment... Az egyetemen több mint négyezer forintot keres meg évenként...

Mikor Papp Sándor a sajtot megrendelte, egy szélesvállu gavallér hajolt meg tisztelettel az asztaluk előtt. Oláh Feri volt, a Pappné leánykori kőrője, aki már előbb fixirozgatta őket az átellenes pálmacsoport homályában. Egy régi barát bizalmasságával köszöntötte a fiatal házaspárt, majd derűlten nyult az egyik gazdátlan szék után.

- Öt perce nézlek, hogy te vagy-e, de most végre megismertem a fekete körszakálladat... A nagyságos asszony még talán emlékszik reám a rohitsi hangversenyeink idejéből?...

Pappné sötétvörös arccal mondott pár értelmetlen szót, Papp pedig helyet mutatott a vendégnek. A pincér, aki a vörös bort felbontotta, Oláh Ferinek is hozott a szomszédasztaltól egy üres borospoharat.

Banális léhaságokról beszélgettek és Oláh később egy vastag havanna szivarral kínálta meg az egykori ideálja férjét. Papp azonban, aki egész életében nehéz szivarokat szítt, szenvedő arccal mutatott a gégejére.

- Nem birom, - mondta, - a sötét szivar elpusztítja a torkomat... Majd a pincértől fogok kérni valami könnyűfajta trabuccót.

Koccintgattak, csevegtek, Oláh a rohitsi napok emlékeiből kezdett feleleveníteni egyetmást. Mikor a cigányok magyar nótába fogtak, Oláh mosolyogva fordult a szép asszony felé.

- Elhiszi-e, hogy még a kedves nótájára is emlékszem?

- Hát mondja meg...

- Várjon, elhuzatom a cigánnyal.

Magához intette a primást, aki két perc múlva Pappné felé kacsintgatva, cifrázta a dorozsmai szélalmot. A szép asszony ábrándosan hallgatta, Papp pedig, akinek torkát ette a szokatlan szivar, konok közönnnyel szemlélgette az asztalra állított mustáros üveget.

Oláh nem volt valami kitűnő pszichologus, mert együgyűen a maga javára magyarázta a Pappné észrevehető felindulását. E véleményével nem állott egyedül, mert Papp is őt okozta magában a felesége feltűnő zavaráért...

Oláh utóbb tapintatlanul pezsgőt hozatott, de Papp valami különös történet kapcsán fejtette ki, hogy némelykor nem ihatik champagneit. Oláh az asszony poharába is öntött az italból egy gyűszűnyit...

- Emlékszem, hogy szerette leánykorában...

- Oh igen, mostan is szeretem...

Felhajtotta a poharát, s kacérul, kissé borzongva huzta össze a fitos orrocskáját. Oláht elöntötte a lelkesedés mámora:

- Tudja-e, mikor a Schluchthoz rándultunk és egy öszvéres kocsi husz üveg pezsgőt cipelt utánunk a zuhataghoz?... Fejedelmi ozsonna volt, de a hust a kezünkkel kellett szétdarabolni...

Pappné jóízűen kacagott.

- Az evőeszközökről megfeledkeztünk, de maga minden áron kést és villát akart nekem faragni a zsebkésével... De a műve inkább hasonlított egy táncoló ballerínához, mint valami becsületes villához...

Oláh, aki struc módjára azt hitte, hogy ha ő nem akarja, senki sem emlékszik a két év előtt megszerzett kosarára, fesztelenül előhozta emlékezetéből a rohitsi napok minden homályba borult részletét... És Pappné, aki érdekesnek találta, hogy asszonyfővel kacérkodjék egy leánykori udvarlójával, felületes kacagással fogadta az Oláh legszegényesebb ötleteit.

Mikor a garçon a második üveg pezsgőt állította bele az ezüstös hűtőbe, Papp türelmetlenül intette magához a körülöttük lézengő fizetőpincért. A felesége, aki sokszor két óráig is ott ült vele a fogadó éttermében, aggódva hagyta abba az Oláhhval folytatott beszélgetést.

- Mi a bajod?

- Pokoli fejfájásom van...

- Akkor csakugyan jobb lesz, ha elmegyünk...

Elbucsuztak a sajnálkozó Oláhtól, aki illetlenül kezét csókolt Pappnénak.

- Gyakran ide szoktak járni?

- Majdnem minden este...

Oláh visszatelepedett a pezsgős palackja mellé, Pappék pedig szótlanul mentek végig a Dunapart gázlámpái között. Mikor a városház táján befordultak a Váci-utca felé, Pappné megkérdezte a férjétől:

- Fáj még a feje?

- Nem tudom, hogy miért érdekel ez oly nagyon...

- Hogy a fejfájásod miért érdekel?

- Elégedj meg, ha Oláh urnak nincs baja...

Pappné megállott az utca közepén.

- Jesszusom... csak nem vagy féltékeny Oláhra?

- Oh nem, a kedved szerint kacérkodhatol vele...

- Én Oláhval kacérkodtam?

Papp keserűen felkacagott.

- Talán azt hiszed, hogy vak voltam ott a fogadóban.

Az asszony a férje vállára tette a kezét.

- Sándor, jöjjön meg a józan eszed. Hiszen, ha akartam volna, most a felesége lehetnék...

- Mondd úgy: ha az édes apád akarta volna...

- Hát komolyan hitted azt a tréfát? Apa sohasem adott volna máshoz, mint akit saját magam választok...

És látva, hogy a férje nem felel, tréfásan meglökte a könyökével.

- Ne vess már, legyen jó dolgod... Ne vágj olyan arcot, mintha komolyan féltékenykednél rám...

- Hagyj békém, - szólott kurtán Papp Sándor.

Komoran, összehúzódva lépdelt a felesége oldalán, mint egy májbeteg sündisznó... Az okos, szép és hűséges asszony pedig kicsinyléssel emelte rá tiszta, kékszinű szemeit.

- Egy nagy filozófus azt mondta, hogy csak a gyöngye jellemek bibelődhetnek olyan haszontalan érzésekkel, mint a szerelmi féltés. Nem valami nagyon régen mondta... csak harmadfél órával ezelőtt... Harmadfél óra alatt, úgy látszik, megváltozik olykor a filozófusok véleménye...

- Tévedsz, ha azt hiszed, hogy féltékeny vagyok.

Pappné csendes meggyőződéssel válaszolt:

- Mily igaz, fiacskám, hogy minden elmélet szürke. Othellónak bizonyosan nem jutott volna az eszébe, hogy a Desdemona kikoszorózott kőrőjére féltékeny legyen.

Az audiencia.

Mi tagadás: Ney ur kissé izgatott hangulatban törtetett kifelé a fenyvesből kivezető hegyi uton. Még reggel, öltözködés közben, így szólt magához hűsködve:

- Ugyan mi okom volna, hogy féljek? A hercegeknek is csak két fülük van és ők sem járnak a fejük tetején.

De most, hogy a sötétzöld lombok közül már idecsillogott a Stella-nyaraló gót-tornya, Ney ur szorongva kezdte érezni, hogy a hercegek mégis csak más emberek, mint a palatető-gyárosok.

Ney ur palatető-gyáros volt, de e prózai foglalkozás nem ölte ki lelkéből az ambíciót és a nemesebb hajlamokat.

Ney urat a tavasz elején az a szerencse érte, hogy Kahl őrnagy, Oszkár főherceg udvarmestere, nála rendelte meg a palatetőt új, ligetfüredi nyaralójára. Ney ur az őrnagy teljes megelégedésére végezte a rábizott feladatot, s mikor május végén, az új villa szalonjában, a számláit prezentálta, az őrnagy barátságosan veregette meg a vállát:

- Meg vagyok elégedve, Ney barátom, s ha valamikor szüksége lesz rám...

Ney ur nyomban közbevágott:

- Már is szükségem lenne a méltóságos urra. Ha megenged egy alázatos kérést...

- Ki vele! - szólt a jókedvű őrnagy.

- Az üzletembernél ép oly fontos a cím, mint a katonánál vagy a hivatalnoknál. Amíg egyszerűen csak Ney urnak hívnak, a fővárosi konkurrenseim fitymálva tekintenek rám, de ha valamikor ezt a címet irhatnám a cégtáblámra: „Ő cs. és kir. fensége Oszkár főherceg udvari szállítója” - valamennyien megpukkadnának az irigységtől.

- És ez örömet szerezne önnek?

- Őszintén szólva, igen.

Kahl őrnagy bezárta a Wertheim-szekrényt, s mielőtt Ney urat kegyelmesen elbocsátotta volna, jóakarattal megsimogatta a szakállát.

- Majd meglátjuk, Ney barátom, talán lehet valamit cselekednem az érdekében. Ha a fenséges ur egyszer jó kedvében lesz, elő fogom terjeszteni a kívánságát...

Ney boldogan távozott - és boldogsága a tetőpontra hágott, mikor Kahl őrnagy, aki reggelként szigorú ivókurát végzett, egy nap odaintette a kut mellé:

- Holnap délből fekete ruhát vesz magára és pont tizenkét órakor jelentkezni fog a Stella-nyaralóban. A fenséges ur személyesen fogadja, de nem szabad nagyon sokat beszélnie, ha azt akarja, hogy kívánsága teljesüljön. Ney barátom csak a kérdésekre fog válaszolni, a fenséges ur semmit sem gyűlöl annyira, mint a fölösleges beszédet...

Ney ur egész délután ruhapróbákat végzett, a felesége pedig szent áhitattal sugta a járókelők fülébe:

- Pszt, csendesen, az uram most próbálja a kabátot, melyben a főherceg előtt megjelenik...

Ney ur tehát izgatott lelkiállapotban baktatott az erdei uton a Stella-villa felé és míg a madarak barátságosan fütttyentgettek a feje fölött a haragoszöld fenyőfák tetején, tizszer is elmondogatta magában a beszédet, melyet Oszkár főherceghez intézni fog. A rigók csodálkozva hallgattak el, mikor Ney ur hangosan szavalni kezdte:

„A palatető-ipar mindeddig mostoha gyermeke volt hazánknak és fenségedet illeti meg a dicsőség, hogy a mostoha gyermeket atyai szeretetébe fogadta. A palatető-ipar évkönyvei századokon át meg fogják őrizni a fenséged nevét, mert a palatető-gyárosokat mindenha a hála és alázatosság jellemezte...”

Ney ur már ott látta magát a Stella-nyaraló szalonjában, ahol Oszkár főherceg kardjára dőlve, kissé meghatva a rokonszenves beszédől, figyelmesen hallgatja őt, amikor a fenyves szélén, kétszáz lépésnyire a villától, egy nagy, sárgás szőrű, selymes kutya bukkant ki a sűrűségből. Ney ur eleintén nem vette észre a gyanusan mormogó állatot, de ijedtsége annál nagyobb lett, mikor a kutya hirtelen feléje kapott. Ney ur, megfélemlítve a palatető-ipar évkönyveiről, rémülten futni kezdett, a kutya pedig vérszemet kapva, üldözni kezdte retiráló ellenfelét. Ney ur gyáva volt, mint egy házinyul, de most vele is megtörtént, ami előtte annyi félénk emberrel: a veszedelem csodálatos bátorságot öntött belé. Mikor látta, hogy nem menekülhet: szembefordult a lihegő fenevaddal és sápadtan emelte föl botját. A kutya haragosan nekiugrott, Ney ur pedig hatalmas csapást mért rá. Nem volt rossz ütés, mert a kutya visitva oldott kereket, s panaszos vakkantásai még negyedórányi messzeségből is idehallatszottak. Ney ur csak most ébredt annak a tudatára, hogy milyen hőstettet vitt véghez, s kissé halványan, de az önérzet méltó hangján dörmögte:

- Ostoba bestia... velem akarna kikezdeni... Most aztán viheti, amit kapott...

Jókedvűen és most már háborítatlanul folytatta útját és csakhamar elérte a Stella-nyaralót. A portás, aki már értesítve volt jövedele felől, foghegyről utbaigazitotta a főherceg különös vendégét.

- Csak menjen föl az emeletre, majd a komornyikok megmondják, hogy hol várakozzék...

Ney urat bevezették Kahl őrnagyhoz, aki ép néhány átutazó vezérkari tiszttel feketézett, de azért széles ebédutáni jókedvében hangos örömmel fogadta az instanciázó palatető-gyárost.

- Lépjen be, Ney ur, lépjen be, a fenséges ur már értesítve van, hogy jönni fog... Ime, urak, bemutatom Ney urat, aki a monarkiában a legjobb palatető-t készíti...

Ney urat, akit feketekávéval is megkináltak, édes izgatottság fogta el, mikor a tisztek barátságosan szóba álltak vele. Később annyira becsipett a Stella-nyaraló levegőjétől, hogy a társaság felkérésére, előzékenyen elszavalta nekik a főherceghez intézendő beszédet:

- A palatető-ipar mindeddig mostoha gyermeke volt hazánknak és fenségedet illeti meg a dicsőség...

A tisztek tapsoltak, Kahl őrnagy pedig becsületszavára kijelentette, hogy ezidőszent senki sem beszél ilyen ékesen a két testvérállam parlamentjében... Ney ur talán ekszplodál a dicsőségtől, ha egy komornyik hirtelen be nem szól:

- A főherceg ur ő fensége a zöld szobában várja Ney urat...

A tisztek szerencsét kívántak neki, a főudvarmester pedig bátorítólag a vállára ütött:

- Csak így mondja el, mint itt, ilyen bátran és fenhangon...

- Azt hiszem, hogy tisztességesen ki fogom vágni, - mondta Ney ur impozáns önérzettel.

A komornyik kíséretében végigment a folyosón, ahol szarvas-cimerek, őzfejek, hatalmas medvebőrök szegélyezték az aranyos kárpitokat, majd belépett a főherceg lakosztályába... Ünnepies csönd fogadta, a nyári délutánok zúgó csöndje, a falakról különös nipppek néztek le rá, az egyik teremben egy vérvörös madár hangos rikácsolással fogadta... Ney ur azonban nem ijedt meg a furcsa madártól, hanem bátran így szólott magában:

- Mégis el fogom dörögni a kis beszédemet, úgy el fogom dörögni, hogy a falak is megremegnek bele...

A zöld szoba szárnyas ajtajánál a komornyik hátramaradt, Ney ur pedig belépett a szobába. A főherceg - egy fiatal, sasorru katona - barátságosan feléje fordult:

- Ön Ney ur... az őrnagy pártfogoltja...

- Igen, fenség, - mondta Ney ur katonás keménységgel.

- Mondja el a kérését, Ney ur... az őrnagy sok szépet beszélt önről...

Ney ur kissé megráspolta a torkát, a ballábával ügyesen előrelépett, majd öntudatos tisztelettel meghajolt. És ekkor, bátran, hangosan, kellőkép hangsúlyozva minden egyes szót, egyszerre rákezdett a beszédére:

„Császári és királyi fenség! A palatető-ipar mindeddig mostoha gyermeke volt hazánknak és fenségedet illeti meg a dicsőség...”

A főherceg jóakarattal a szemébe nézett, Ney ur érezte, hogy gyönyörűen beszél, - de most rémülten megakadt a mondat közepén... a lélekzete elakadt, a vér eltűnt az arcából - a főherceg lábánál ugyanaz a sárga, selymes szőrű kutya hevert, akivel az erdőben összetűzött... A kutya fölriadt a Ney ur szónoklatára és egyszerre dühösen szembe ugrott vele... Rémületes pillanat volt és Ney ur érezte, hogy veszve van...

- A bestia el fogja árulni, hogy megütöttem, - gondolta magában ostobán, - és akkor fuccs a kitüntetésnek...

A főherceg lecsitította a kutyát, de a hatalmas állat mérgesen vicsorította rá a fogát... Ney ur alázatosan, majdnem könyörögve nézett rá, mintha csak ekként szólt volna:

- Az Istenre kérem, ne áruljon el kutyaságod... vegye tekintetbe, hogy csak egy nyomorult palatető-gyáros áll előtte... Kutyaságod oly magasan áll fölöttem... és a nagyokat mindig a jóság és elnézés jellemezte...

A főherceg bólintott a fejével:

- Folytassa kedves Ney, folytassa...

Ney ur ismét pózba vágta magát és elszántan rákezdett a beszédére:

- A palatető-ipar mindeddig mostoha gyermeke volt hazánknak és fenséged...

- Vau, vau, vau, - szólott közbe dühösen a kutya.

Ney ur homlokán hideg verejték ütött ki, mert valami ostoba képzelődés azt szuggerálta neki, hogy a bestia el fogja árulni... Egy haldokló szelidségével nézett a haragos állatra:

- Ne tessék elárulni... alázatosan bocsánatot kérek azért, amit tettem... Szegény ember vagyok, tessék meggondolni, hogy nem részesültem magasabb nevelésben...

Az energiája utolsó maradékával újra folytatni kezdte a beszédét:

- Fenségedet illeti meg a dicsőség, hogy a mostoha gyermeket atyai szeretetébe fogadta... A palatető-ipar évkönyvei...

- Krsz, krsz, vau, vau, vau, - ugatott vérszomjasan a főherceg kutyája...

Ney ur sápadtan ismételte:

- A palatető-ipar évkönyvei...

Nem folytathatta tovább, majdnem elalélt a félelemtől. A főherceg még egy darabig jóakarattal nézett rá, de utóbb intett az ujjával.

- Jó, kedves Ney, majd az őrnagy bővebben informál...

Ney ur megsemmisülve látta, hogy el van bocsátva, hogy csinos kis beszédje kárba veszett, hogy a bestia, az elhatározó pillanatban, győzött... Nem tudta, mikép hajol meg és mikép hátrál megtörve az ajtóig... A szoba forgott körülötte, de az ajtóból még egyszer visszafordult és sápadtan szólt a csodálkozó főherceghez:

- Fenséges ur, esküszöm, hogy semminek sem vagyok az oka... Bizony Isten ő kezdett el... neki méltóztatott elkezdni...

A lecke.

Bandi mester egy napon levelet kapott a gyámleányától. Szomorú, panaszos levél volt - és körülbelül ilyenformán hangzott:

„Édes, jó gyámapám! Keserű szívvvel adom a tudtadra, hogy most már minden körülmények között válni fogok az uramtól. Tudod, hogy a sors mostohasága nem épen nagy ujság előttem, de ami sok, az végre is sok. Rosszul adtál férjhez, öreg, megmondtam neked másfél év előtt, hogy félek ettől a könnyüvérű embertől. Rembrandt mindig elhanyagolt, sohasem törődött velem nagyon sokat és a házasságunk ötödik hetében oly fésztelenül fogadta a műtermében a szeretőit, hogy szinte engem is meghatott. De akkor még csak megőrizte a külső szint és legalább volt benne annyi tisztesség, hogy a modellekkel hozakodott elő, de most már előttem olvasgatja azokat a rózsaszínű cédulákat, melyeken még hat lépésnyi távolságból is megérzik a zenészkávéházak parfümje. Te ugyan azt állítod, hogy valóságos leánykamasz vagyok, de azért van bennem még annyi nőiesség, hogy nem tudom tovább folytatni ezt az életet. Gondolj ki öreg Embergyűlölő valami segítséget és ments ki mihamarabb ebből a posványból, mert bizonyísten úgy megfosztom magamtól a szent Művészetet, hogy magam is megbánom. Ha te elhagysz - akkor aztán igazán alászolgáját mondok a földi gyönyörűségeknek és úgy kiverem magamból a kis lelkeket, hogy magam is megbánom. Pá öreg gyámapám, ölel, csókol mindörökké a te borzas

Bogáncskóród.

Bandi mester dühösen dobta le a levelet, mert igazán fájdalmat szerzett neki, amit a borzas gyámleánya irt. Bandi mestert nagyon különös viszony csatolta a borzas, cinikus gyámleányához. Ő tizenöt év óta festett mocsarakat és csendéleteket, s nyolc év előtt ismerkedett meg a festő-iskolában egy csitri, vad leánnyal, akit valami vidéki polgármester protegált föl Budapestre. Apátlan, anyátlan árva volt, de a kis vidéki város rajzmestere komolyan azt állította róla, hogy van tehetsége a művészethez. Idekerült a festő-iskolába hatvan könnyelmű bohém közé és félév múlva csak olyan bohém lett belőle is, mint a többiből, akik bársony kabátot és Rembrandt-kalapot viseltek. Jó pajtása lett az egész festő-koloniának, de emellett oly tisztességes maradt, mint az apáca. Festett, vázlatokat gyűjtött és hónap végén ép úgy kölcsönkért két forintot, mint azok, akik férfiúi jogon vannak jó viszonyban a Múzsával. Szürke, nyakig-érő ruhája alatt egy diák vidám szíve dobogott és Bandi mester, aki flegmájával még a legöregebb tekintélyeknek is imponált, csakhamar védelmébe fogadta a karcsu, szürke szemű kisasszonyt. Együtt sétáltak, nyíltan elmondták egymásnak a titkaikat, s közösen panaszkodtak, ha nem volt pénzük. Bandi mester egy napon így szólott festegető pajtásához:

- Ha volna bennem egy csöpp kvalifikáció arra, hogy valaha férj legyen belőlem, bizony Isten feleségül vennélek. De hamarabb lesz a sündisznóból négyes rendező, mint belőlem tisztességes férj. Az urad sohasem lehetek, de leszek a gyámapád, ha úgy akarod. Férjhez foglak adni és ügyelek a további szerencsédre. Mondd meg hát bizalmasan, hogy kihez szeretnél feleségül menni?

- Hozzád! - felelte a lány őszintén.

- Én *hors concours* vagyok, rólam tehát nem lehet szó. Becsületekre megbánnád, ha valaha oly ostoba lennék, hogy feleségül vegyelek, de a te szépségeddel és jó szíveddel nem lesz nagyon nehéz dolog, hogy egy jobb férjet kerítsek a számodra. Akarod, hogy Rembrandthoz adjalak?

A leány elpirult kissé, - először történt életében, hogy valami ily láthatólag felizgatta. Rembrandtot másként Kapuvárnak hívták, izmos, szép fekete fiú volt, aki nem közönséges feltűnést keltett a műcsarnokban *Királyválasztás* című szenzációs képével. Ez a Rembrandt vagyonos házból került föl a budapesti művésztelepre, de ha véletlenül a Wanderbiltek függönyös ágyában pillantja meg első ízben a napvilágot, ép úgy nem vacsorázott volna huszonnyolcadikán, mint így, hogy négyszáz forintnyi apanázst hozott neki havonként a levélhordó. De Bandi mester nem vette valami sokba ezt a könnyelműséget s mikor a gyámleánya őszintén elmondta neki, hogy tudná szeretni Kapuváryt, könnyedén vállat vont:

- A könnyelműség... baj is az!... a filiszterek nem könnyelműek, de a jó szív többet ér, mint a nyárspolgárok fukarsága... És végre is rajtad áll, hogy a kedved szerint megfékezd...

Kapuváry csakugyan feleségül vette a kollégáját, ő alkalmasint nem igen tartotta nagy árnak a házasságot azért az eredményért, hogy a szép és megközelíthetetlen leány az övé legyen. Egynéhány év alatt annyira megszokta mindenki, hogy Terka - így hívták polgári nevén a Bogáncskórót - az intelligenciában is egyenrangú a pajtásaival - hogy a szerelmi órák reménye egy új és ismeretlen izgalom sejtelmét kelthette föl a legblazirtabb férfiuban is. A fiatal pár falura utazott, de mikor néhány hét múlva visszatértek Budapestre, szélteben az a hír terjedt el róluk, hogy mindent inkább ismernek, mint a boldog családi tűzhelyet.

*

Bandi mester, elolvashván a gyámleánya levelét, így kiáltott föl haragosan:

- Szegény, jó borzas kis Bogáncskóróm!... Hát az lett a sorsod, mint a többi boldogtalan asszonynak?... Nem, ezt nem szabad tovább tűrni, mert a gyámapáknak is vannak kötelességeik... Meg fogom leckéztetni azt a gazembert, mielőtt mindennek vége lenne!...

Bandi mester a falusi háza terraszán olvasta a Terka panaszos sorait, mert ő is, miként az egész festőkolónia, a legelső nyári hajnalon ott hagyta a porban fürdő Budapestet. A kis balatonmenti faluban harminc jókedvű festő gyűjtötte a víz millió hangulatát, lubickolt a tó hullámaiban és szamarakon rándult ki a szomszéd helységekre, hogy a parasztleányokat és az öreg parasztokat lefesse. Olaszosan tarka, ekzotikus élet fejlődött ki a nádfödeles viskók között, melyekben már egy-egy szürke cilinderes műkereskedő is fel-feltűnt a szeptemberi délelőttökön...

- Szegény boldogtalan kis Bogáncskóróm, - ismételte Bandi mester elkeseredve.

Fejére kapta a szalmakalapját és dühösen megindult a tó felé. Délután öt óra volt, a hevenyészett uszókabinokból füttyülő fiatal emberek ugráltak bele a Balatonba, a vízben egy-egy hanyattuszó fürdővendég fujta a cigarettje füstjét a levegőbe. Itt-ott néhány vörös asszonyi uszóruha tűnedezett föl a világoskék habokban és messze, Almádi felől, mintegy karcsu csónak közeledett a nagy Balatonjáró gőzhajó. Bandi mester lesétált a partig - s mintha a sors egyenesen boszantani akarta volna mostani haragos kedvében, Kapuváry volt a legelső ember, akivel a rögtönzött csónakhidon összetalálkozott.

- A feleséged levelet irt nekem ma délután, - mondta neki Bandi mester szárazon - és a levélben arról értesít, hogy válni akar tőled. Ez az ő dolga és nekem csöpp kedvem sincs ahhoz, hogy a szándékáról lebeszéljem... De van valami, amihez nekem is közöm van, én voltam ugyanis az a tökfilkó, aki házasságokat összehoztam... Nem tudom már, hogy miket fecsegtél akkor, de egy mondásodra emlékszem: azt mondtad, hogy szereted azt a szegény teremtet, aki a karodon akarta végigjárni az életet...

Kapuváry mereven a szemébe nézett.

- Miket beszélsz? - kérdezte elhalványodva.

- Semmit, csak még egyszer meg akartam mondani, hogy durvának és szívtelennek tartalak... Szégyenlem, hogy tőlem kell meghallanod az igazságot, mert bennem több a szégyenérzés, mint benned... Ez az, amiről beszélni akartam veled és most áldjon meg a jó Isten...

*

Kapuváry ostobául utána nézett egy darabig a csónakhidról, de később közömbösen vállat vont. A tenyerét a szájához tartva, hangosan kiáltani kezdett a víz felé:

- Halló, sárga ördög!

- Halló! - felelte vissza egy uszó alak, aki úgy fujta ki magából a vizet, mint egy haragvó cápa.

- Jőjj ki azonnal, sürgős beszélni valóm van veled!

A sárga ördög egy sáfránhaju fiatalember volt, aki az üres óráiban tréfás zsánerképekkel gazdagította a művészetet. A kiáltásra a sárga ördög gyorsan kiuszott a partra s azon nedvesen hanyatt dőlt a puha fűben, a pipitérek és a harangvirágok között.

- Mi történt?

- Nem történt valami nagy dolog, de le fogok vágni egy darabot a Bandi mester füléből.

- Jesszusom, és miért?

- Fogd be a szádat, mert ahhoz semmi közöd. Te magaddal hoztad a vivókardjaidat, ma este pedig fel fogod keresni azt a siket kirurgust, aki a verekedő parasztokat gyógyítani szokta. Azonfelül provokálni fogod Bandi mestert és sürgősen intézkedel, hogy a korcsma félszeriből reggelre kihuzzák a lajtos-kocsikat.

- Mirevaló lesz a korcsma félszere?

- Ott fogunk megverekedni, mert itt nem igen találunk vivótermet vagy lovaskaszárnyát. Belépőjegyeket nem kell osztogatni, de azért vigyázhatsz, hogy ne legyen több néző két vagy háromszáz embernél...

A sárga ördög kijelentette, hogy ez lesz a világ legnagyobb ostobasága, de azért hiven eljárt mindabban, amivel Kapuváry megbizta. A siket kirurgus, mikor végül megértette, hogy miről van szó, jóakaratulag bólogatott a fejével:

- Értem és reggelre viszek magammal néhány varrótűt meg egy-két jó minőségű Söllingen-kést... De nem tudom, fekete vagy fehér cérnával varrjam-e meg a tiszteletet s becsületet?

- Fehérrel, - mondta a sárga ördög, - mert a piktorok hiu emberek és nem szeretik a fekete színt.

Ön, tisztelt olvasó, maga is vivott párbajt, sőt valószínűleg meg is sebesítette az ellenfelét, de még önhöz hasonló szakemberek is csak kevés olyan duellumot láttak, mint a Bandi mester és a Kapuváry párbaja... A korcsma ablakaiból kíváncsi női fejek néztek a félszer felé, az udvaron pedig a kisbíró tartotta fenn a szükséges rendet. Mikor a Bandi mester kardja először megsuhant a levegőben, a szélsőbalon viharosan éljenezni kezdtek...

A boszuálló nemezis rendszerint győzhetetlen fegyverekkel dolgozik, de a Nemezis ezuttal rossz kondícióban lehetett... Mikor Bandi mester egy erős csapással az ellenfele koponyája felé célzott, Kapuváry ügyesen végighuzta a kardja hegyét a halántékától az orráig. És a szegény Nemezis utóbb a szélsőbal hangos zúgása közt került a süket kirurgus keze közé...

Bandi mester gyalog baktatott a lakására, de otthon érezni kezdte, hogy láza van...

Kapuváryhoz pedig, mikor diadalmas csatája után a rozzant félszert elhagyta, így szólott a sápadtan várakozó Bogáncskóró:

- Lám, lám, rossz ember, hát kellett ez - *magának?*

*

Bandi mestert a láz gyötörte és a sebe kegyetlenül fájt. De érezvén, hogy gyámapai kötelességét teljesítette, mégis így suttogott eléggülten:

- A kis gyámleányom legalább tudja, hogy van valakije, akire ezután is támaszkodhatik... Fel fogom vinni Budapestre és beszállásolom egy tisztességes családhhoz...

Kinézett az ablakon, odakünn már szürke fátyol borult a Balaton csillogó szikráira... Édes este volt és a malom felől egy fiatal pár közeledett a keskeny gyalogösvényen... Bandi mesternek káprázni kezdett a szeme, mert úgy rémlett neki, hogy a borzas kis Bogáncskóró sétált a Kapuváry karjába kapaszkodva... Utóbb közelebb jöttek és tisztára látta, hogy ők azok, kéz a kézben, szerelmes pillantással, mint két bolyongó gyermek. A Bogáncskóró megigazgatta az ura széles nyakkendő-csokrát, Kapuváry pedig bolondos grimaszokat vágott... Ugy látszott, hogy boldogok és jókedvűek és a naiv Bandi mester fájdalmasan fordult el az ablaktól...

- Oh én számár - dörmögte szégyenkezve, - hát komolyan vettem egy szerelmes asszony panasztát?... A Bogáncskóró is csak szerelmes asszony, mint a többi, aki egy jó szóért elfelejti, hogy bántották. És én még megvágattam magam érte - én ostoba...

A fal felé fordult és így fejezte be kis elmélkedését:

- Meg is fogja verni, - oly bizonyos, mint a kétszer kettő... Oh, örök, változatlan asszony!... Mégis csak volt eszem, hogy agglegénynek maradtam!...

Válófélben.

I. Éjszaka.

A háboru, mely ifjabb Sásdy Károly és neje, született Szabó Klára asszony között egy novemberi éjszakán kitört, körülbelül olyan volt, mint a megdagadt folyó, mely egy kicsiny erdei forrásból indul meg hatalmas világutjára. Sásdy Károly, egyik keddi kimenőjéből hazatérve, cigarettázás közben bejelentette a feleségének, hogy hétfőre magához hívta teára a rendes esti társaságát.

- Hétfőre? - szólt Sásdyné, aki mindig csak olyan egyszerű falusi asszony volt, aminek az édesanyja fölnevelte. - Hétfőre szó sem lehet a vendéglátásról, még holnap vissza kell vonnod a meghívást...

- És ugyan miért ne lehetne? - kérdezte Sásdy boszusan.

- Tudod, hogy hétfőn kárpitozzák újra a kis szalont... A kárpitos kora reggel itt lesz és a butorokat ki kell rakni a szobákból...

- A kárpitos? Nagyszerű! Irni fogsz a kárpitosnak, hogy csak kedden jöjjön és hétfőn szépen a helyükön hagyod a kis szalon butorait...

- Nem fogok irni és azzal vége...

- Helyes, akkor magam írok neki. És hogy ki ne menjen a fejemből, rögtön írok egy levelezőlapot...

Sásdy fölnyitotta az íróasztalát, hogy egy levelezőlapot keressen, de az asszony sápadtan emelkedett föl most az ágy csipkés vánkossai közül.

- Nem tanácsolom, hogy írj neki, - szólt ijesztő suttogással.

- Nem?... Nagyszerű... Köszönöm a szíves tanácsaidat, de majd csak azt fogom tenni, amit jónak látok...

- Károly, ne vigy a végletekig...

- Haha, még én viszem őt a végletekig... Itt fognak teázni és punktum.

Az asszony szótlánul nézte végig, míg Sásdy a levelezőlapot megírta.

- El fogod küldeni? - kérdezte aztán remegve.

- Természetes...

- Károly, esküszöm, hogy sohasem felejtet el azt a teát...

- Egek, mit fogok hallani?

- Biztosítlak, hogy nem tréfálsz többet, mert ha elküldöd, még holnap reggel haza utazom a mamához.

- És meddig maradsz otthon a mamánál?

- Örökre!

Sásdy összezsápta a kezét.

- Örökre, öt csésze tea miatt? Klári, Klári, ezt még Ibsen sem merné megtenni a hősnőivel...

Az asszony előrehajolt a vánkosai közül, ajka szinte elkékült és szemei villámokat és szikrákat szórtak.

- Esküszöm - mondta izgatottan - hogy nem tréfálok... Hazautazom és a szavamat sem hallok többé... Ha öt könnyelmű korhely miatt ennyire tudod keseríteni az életemet, bizony Isten, mindennek vége köztünk...

Sásdy, aki mindaddig csak tréfára fogta az egész beszédet, most maga is komoly arccal állt meg a felesége ágya előtt.

- Hallgass ide, - szólt szárazon. - Eddig nem hittem, hogy komolyan beszélsz, mert mindig az a babonás meggyőződés élt bennem, hogy a feleségem okos perszóna... Most látom, hogy csalódtam, mert nemcsak éretlen és makacs vagy, de egyenesen rosszhiszemű is... És ha ezért a számárságért csakugyan itt tudnál hagyni, menj Isten hírével...

Sásdyné görcsösen zokogni kezdett, Sásdy pedig sötét világgyűlölettel szivta el az összes cigarettáit...

És mikor a permetező őszi eső reggel felé heves viharrá változott és Sásdy végre rekedt ordítással csapta le a vizes poharat az éjjeli szekrény márványlapjára, a szakácsné és a szobaleány mennyei gyönyörűséggel ültek föl odakünn az ágyukban... És Mari csillogó szemmel szólt Terézhez, a szakácsnőhöz.

- Tyuhaj, azt hiszem, hogy megverik a nagyságát...

II. Reggel.

Sásdy tíz órakor ébredt. A hálósobára ijesztő csönd borult és a szalonból nem hallatszott be a kefézés harmonikus lármája. Oly aggasztó nyugalom volt, hogy Sásdy szinte lélekzet nélkül hegyezte füleit a levegőbe. Egy darabig ijedten hallgatózott, aztán becsöngette a szobaleányt.

- Hol a nagysága? - kérdezte Maritól közömbösen.

Mari ártatlan arcot vágott.

- Odakünn az ebédlőben pakkolja az utazó kosarat és a kényszerítést...

Sásdy az ágyban itta meg a reggelijét, tizenegy felé pedig, mikor toalettejével elkészült, fűtyölve ment el az ebédlő előtt, anélkül, hogy a feleségétől elbucsuznék. Mi jutott az eszébe, mi nem: a lépcső aljáról megint visszatért a második emeletre és némi habozás után megnyomta az előszoba csengettyűjét. Csak a jó Isten tudná megmondani, hogy mit keresett, de annyi tény, hogy körülbelül öt percig lázasan nyitogatta föl az ebédlő összes fiókjait. Klári asszony, aki selyemruháit pakkolta, abszolút nem vett tudomást arról, hogy rajta kívül még egy élő lény van jelen és egy mártír csendes szenvedésével csavarta selyempapírba a fodorító ollóit...

Sásdy utóbb abbahagyta a keresést és derűs bonhomiával nézte a kosár fölött szorgoskodó feleségét.

- Okosan tennéd, - mondta később jóakarattal, - ha jól kibélelnéd ujságpapírral a puffos ujjaidat...

Sásdyné mitsem válaszolt a megjegyzésre, szó nélkül, könnyes szemmel csomagolt, csak délfelé csöngette be újra a szobaleányt, mikor a nagy kosárral tökéletesen végzett.

- Féltetőre hozzon egy fiakkert, - mondta Marinak, - mert két óra tíz perckor utazom.

Bezárta az utazókosár lakatját, aztán komoran ült le a toilette-tükör elé, hogy a kibomlott frufruit megigazítsa, Sásdy még egy darabig alamuszi arccal járt föl s alá a szobában, de egyszerre csak ünnepiesen megállt a haragos asszony előtt.

- Klári - szólt nemes egyszerűséggel - hát csakugyan el vagy tökélve arra, hogy mindörökre magamra hagysz?

- Ugy hiszem, hogy elég érthetően beszéltem...

- És nincs rá mód, hogy a szándékomat megváltoztasd?

- Soha!

Sásdy udvariasan meghajolt.

- Szívtelen zsarnok lennék, ha kényszeríteni akarnálak, hogy itt maradj... Ha a saját szived nem marasztal, minek lenne a fölösleges szóbeszéd?... Menj, Klári, menj és légy boldogabb, mint velem voltál... De egyet nem tilthatsz meg, közös emlékeink följegositanak, hogy legalább ez egy tekintetben szolgálatodra lehessenek...

- Nem reflektálok a szolgálataira...

- Még a király sem tilthatja meg, Klári, hogy legalább utoljára el ne kísérjelek... Most még a feleségem vagy, nem engedhetem, hogy éjfélutánig egyedül utazz... Elkísérlek a mamához és a küszöbön megszorítom a kezéd... Utoljára szorítom meg, mielőtt végképpen elválnánk egymástól...

Sásdyné hideg közönnyel nézte végig a szentimentális urát.

- Nagyon kegyes - mondta gúnyosan - de miattam csöppet se fárassza magát... Menjen teázni a barátaival, én majd egyedül is hazatalálok...

- Nem, Klári, nem, ezt még a jó Isten sem tilthatja meg...

És melankólikusan tette hozzá:

- A teaestély amugy is csak hétfőn lesz, addig még kényelmesen visszatérhetek...

Klári asszony villámló szemeket vetett az ura felé, aztán szó nélkül megitta a vaniliáját. Mikor a fiakker két óra előtt a kapuhoz állt, Sásdy egy martir szelidségével foglalt helyet a kocsiban, a felesége mellett...

III. A vasuton.

A személyvonat lassan, unalmasan bandukolt tova a permetező őszi esőben. Sásdyné bóbiskolva dőlt hátra, Sásdy csendesen olvasta a tegnapi ujságot. Szolnokon, ahol a vonat huszonkét percig állt, Sásdy ozsonnát hozott a kupéba, de az asszony megvető pillantással fordította el a fejét a nagyszerűen fölszerelt tálcáról.

Sásdy lesujtott kedéllyel falatozott egy kis ideig a hideg sültekből, aztán szivarra gyújtott és félénken huzódott közelébb a duzzogó asszonyhoz.

- Klári, - szólt a rezignáció tompa hangján, - érzem, hogy nem igen van többé jogom ahhoz, hogy önnek tanácsokat adjak. Ön immár csak egy szép idegen asszony, akihez valamikor édes emlékek csatoltak... Elhagy, elröpül, üresen hagyja a puha fészkét és talán nem is gondol többé arra a boldog lázra, amely valaha mindkettőnket hevített... Udvarolni fognak önnek, férjhez megy és talán egy bálban irigy pillantásokat vetek a dekolletált vállára, melyet vala-

mikor a csókjaimmal puhítottam... Arra fogok gondolni, hogy immár más árasztja el csókjaival és a vállalához nekem sincs több jogom, mint annak a frakkos rendezőnek, akivel szupé után egy rövid *ujrá*-t eltáncol... Hazatérek, búsan iszom meg egy csésze forró teát és a sötétben még mindig hófehér vállát látom... És így fogok szólni, a sötét plafondra tekintve: „Valaha az enyém volt, valaha szeretett!” A szivemen édes órák emléke cikáz át és sirva szólok az éjszaka sötétjében: „Most mást ölel és más csókolja a szőke haját.” A jó Isten mentsen meg attól Klári, hogy ilyenkor meg ne örüljek fájdalmamban!

Sásdyné kissé meghatva sütötte le a szemét és a keze nyugtalanul játszott a kupé kávészinü ablakfüggönyével.

- Délben, a Váci-utcán, - folytatta Sásdy érzelmesen, - néha majd szembe találkozom magával az aszfalton, mikor kipirulva sétálgat az ura karján. Kacagni fognak, az ura barátai virágot vesznek magának és rövid téli bundácskájához szerelmesen simulnak az árva januári ibolyák... A premiéreken talán szembe ül velem a páholyában, világos selyembluza ön felé fordítja a színház összes messzelátóit és maga hidegen fordítja el rólam a gukkerét, ha véletlenül meglát... A *Hungáriá*-ban talán a szomszéd asztalnál vacsorál, az ura a legkedvesebb nótáit huzatja és én keserű könnyeket hullatok a félangolos ramsteakra... És azt fogom gondolni: Valaha én huzattam a cigánnyal az ő kedves lassuit és csárdásait... Elmennek és én árnyékként követem, míg egy oszlopos kapu mögött el nem tűnnek... És a selymes ablakfüggönyök mögött ki fog gyulni a hófehér világosság és a hátamon hidegség fut át, mikor arra gondolkodom, hogy odafenn egy idegen férfival egyedül van. Talán megöleli, talán megcsókolja, talán nem is tudja többé, hogy még én is itt bolyongok a földtekén...

Klári asszony szeméhez emelte a zsebkendőjét.

- Maga az oka, - susogta fojtott hangon, - maga keserítette meg ennyire az életemet...

Sásdy most megfogta a felesége kezét és kacagva nézett a szeme közé.

- Kis csacsi, - mondta jókedvűen, - hát te elhiszed, hogy velem így lehetne bánnod!... Én nézném alulról, míg te odafönn egy idegen férfival egyedül vagy?... Az a férfi még nem született meg, aki elhódíthatna tőlem, mert úgy kioltanám a kis életedet, mint egy faggyugyertyát...

- Megölne? - kérdezte Klári asszony könnyezve.

- Meg én, cicám, a legelső órában.

- Bizony Isten? Meg merne esküdni, hogy megölne?

- Bizony Isten, megölnélek...

Sásdyné hálás pillantást vetett az urára, de egyszerre megint csak a szeméhez szorította nedves csipkészlü kendőcskáját.

- Nem, Károly... nem... jobb lesz, ha mindennek vége szakad...

Sásdy most a vállára fektette a felesége bájos fejecskejét, azután - ki tudja, micsoda emlékeket idézett fel bennük a pattogó nóta? - halkan dudolgatni kezdte a következő sajtóságos versszöveget:

Cica, cica, cica, cica, cica lába
Elküldjük a Klári nénit iskolába.
Eszkendőre, vagy kettőre
Egész korrekt menyecske lesz majd belőle...

Klári asszony odasimitotta a fejét az ura vállához és halkan siró gyermek módjára dűnnyögte:

- Rossz vagy... rossz vagy... de mikor annyira szeretlek...

IV. A mamánál.

Az öregebb Klári asszony éppen az ablakpléheket suroltatta, mikor Sásdy ur és Sásdy asszony váratlanul megjelentek a verandán. A mama leejtette keziből a kulcsokat és ijedt meglepetéssel szólalt meg:

- Hát titeket miféle szél hozott ide?

Klári asszony nyakába borult az édes mamának és mig Sásdy ur szerényen huzódott meg a háttérben, mámorosan sugta a fülébe.

- Azért jöttem, mama, hogy megmondjam... milyen nagyon... milyen végtelenül boldog vagyok...

És pár pillanat múlva szégyenkezve tette hozzá:

- Meg aztán az édes mamának oly jó teája van... és Budapesten tengeri füvet adnak tea helyett a boltokban.